

KLÆBU HISTORIELAG

ÅRSSKRIFT 1988

Lars L. Forseth.

HELSING FRA STYRET

Klæbu, oktober 1988

Uår historiske hilsing til klæbygger og andre interesserte kommer også i 1988, i form av vårt historieskrift, Årskrift 1988.

Skribenter fra Klæbu og andre landsdeler har tilført redaksjonskomiteen mye stoff, så ingen forfatter må bli skuffet om ikke hans eller hennes artikkel blir med i 1988. Stoffet er registrert.

Årsmotet ble holdt på det nye Tanemsanlegget 24/3-88 med oppmøte av 25 medlemmer. Kveldens hovedkåser var siviling. A. Espelund som kåserte over emnet «jernblåster i Midt-Norge» ledsaget av lysbilder.

Den 25/5-88 arrangerte Historielaget medlemsmøte i Kloverstua. Terje Thun, kåserte over emnet, «Dersom trærne kunne fortelle». Et emne som fenget oppmerksomhet med innføring i når trærne er hogd og bygninger reist. Årringer viste nøyaktig klimaforhold når treet vokste. Han presenterte et tverrsnitt av en 308 år gammel furustokk.

Bjørn Hukkelås viste lysbilder fra Klæbu, kommunikasjon, jakt, skolebilder og setervoller.

Alfred Lovset avslorte en fantastisk viten om hestelinjer fra 1880-tallet og til nå. Det ble utvekslet ideer om hvor Historielaget skal engasjere seg. De unge svikter oss, mere informasjon til skolen?

Historielaget har arrangert to markvandring i sommer. Onsdag 29/5-88 vandret vi fra Idrettshytta på Høysjøla til Lysklettvollen, hvor siving. Arne Espelund deltok og ga oss innføring i våre forfedres utvinning av jern av myrmalm.

I forbindelse med kulturuken i slutten av august ble det historisk vandring torsdag 1/9-88 til Tanemsåsen, hvor konservator Kalle Sognes deltok. Han tok oss med tilbake til folkevandringstiden hvor bygdeboset ble bygget ca 400-600 år etter Kristus. Det var synlige bevis på Tanemsåsen. Historielaget engasjerte seg videre i kulturuken med utstilling av gamle bilder, og Bjørn Hukkelås viste bilder fra Klæbu.

Ole Svaan er sjef for avfotograferingen, og holder kontakt med Sverresborg. Det er problemer med å få opprettet nye grendekontakter.

Ui har foretatt et interju siste år. Paul Nideng utflyttet klæbygg, gardbruker på Oust, Leinstrand. Han fylte 90 år 13/10-88, i fin form som han er, ployde han det meste av de 300 da på gården i høst. Han ga oss verdifulle opplysninger helt fra begynnelsen av dette århundret. Hans hukommelse er meget god.

Merking av gamle setervoller på Nordmarka er snart avsluttet, det er skiltet ca 20 setervoller. Brungmarka er neste prosjekt, og eldre personer i Sjøbygda er kontaktet for om mulig påvisning av gamle nedlagte setervoller.

Historielaget har også i 1988 søkt Klæbu Kommune om kulturmidler, og fikk bevilget kr. 3000.

Klæbu Gammeldansforening er kommet på banen igjen, og gitt oss kr. 1500. Klæbu Sparebank følger opp med sitt årlige beløp på kr. 750, tilsammen utgjør dette vel kr. 5000.

Trykking av historieskriftet koster oss fra kr. 20.000 til kr. 25.000, alt etter antall sider. Vi har liten mulighet for å skaffe oss stabil økonomi.

Jeg minner om en omlegging av kontingentsystemet for 1989. På postgiroblanketter blir det påført Pr. medlem kr. 50,-. Pr. familie kr. 80. Medlem eller familie får historieskriftet for medlemskapet, men de kan kjøpe så mange de ønsker. Prisen på årskriftet blir for 1988 kr. 35.

Til slutt retter jeg en takk til våre annonsører som står på. Jeg takker Klæbu Kommune, Klæbu Gammeldansforening og Klæbu Sparebank for Deres bidrag til Historielaget.

En spesiell takk går til våre salgskontakter i Klæbu som hjelper oss med bladsalget for jul.

Jeg runder av i optimismens tegn, og håper på enda større medlemsoppslutning. Vi har litt i overkant av 250 medlemmer pr. dato, men styrets håp og ønske er enda flere. Vår med oss å styrke historielaget!

Med hilsen
Lars L. Forseth sen.
formann

KLÆBU HISTORIELAG

REDAKSJONSKOMMITE:

Ole Svaan (redaktør)

Eva Haftorn

Lars Braa

Per Ulseth

Terje Thun

Styrets sammensetning etter årsmøtet 24/3-88.

Formann: Lars L. Forseth, sen.

Nestformann: Ole Svaan

Kasserer: Inge Uevang

Sekretær: Signy Gausen

Styremedlem: Bjørn Hukkelås

Uaramedlemmer: Eva Haftorn

Emma Hægstad

Eli Myhr

Innhold:

Ragna Flatjord:

Ragna Flatjord:

Leif Østlyng:

Ole Lettingvold:

Bjørn Hukkelås:

Ole Svaan:

Husmanden i Sjøbygda:

Reidun Ræder Svaan:

Terje Thun:

Bjarne Norheim:

Helene Jonassen:

Harald Langås:

Ragna Flatjord:

Ingebjørg Forsberg Edmark:

Birger Gimse:

Alfred Løvset:

Ingeborg Forsberg:

Borghild Grendstad:

Litt om måltid og mat i Klæbu i gamle dager s. 4

Helga Dragsten (Sandvika) s. 6

Biler og grunder i 20 - 30 åra s. 8

Elgjakt i Tydal med tragisk utfall s. 10

Midtsommertur til Nordmarka s. 11

Nygårdsfamilien s. 13

Frå Justbakka te Kællgæri s. 14

Bestemors vevstol s. 15

Dersom trærne kunne fortelle s. 16

I kring ei slektstavle s. 18

Skysstasjoner fra «Gamle dager» s. 19

Bygdeborg fra folkevandringstida s. 23

Historie fra krigens dager s. 25

Bak ei høyhesje i Orkdalen s. 26

Trondheim - Brøttem - Teigen s. 27

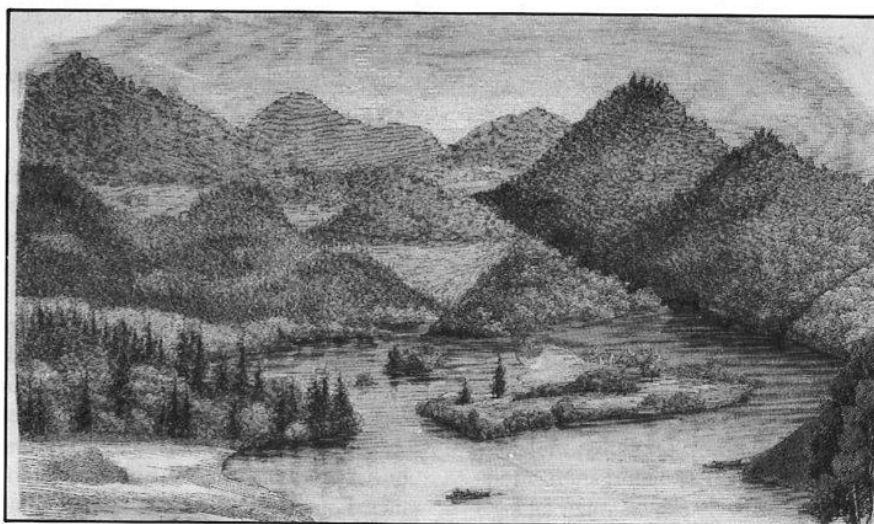
Som tiåring på sauejakt i Vassfjellet s. 28

Andreas Qværnødden f. 1846 - Elev ved

Omgangsskolen i Sø-roden s. 29

Beiningskorga s. 30

Litt om bidragsyterne s. 35

Paradisbakken i Klæbo

Av Søberg, 1861

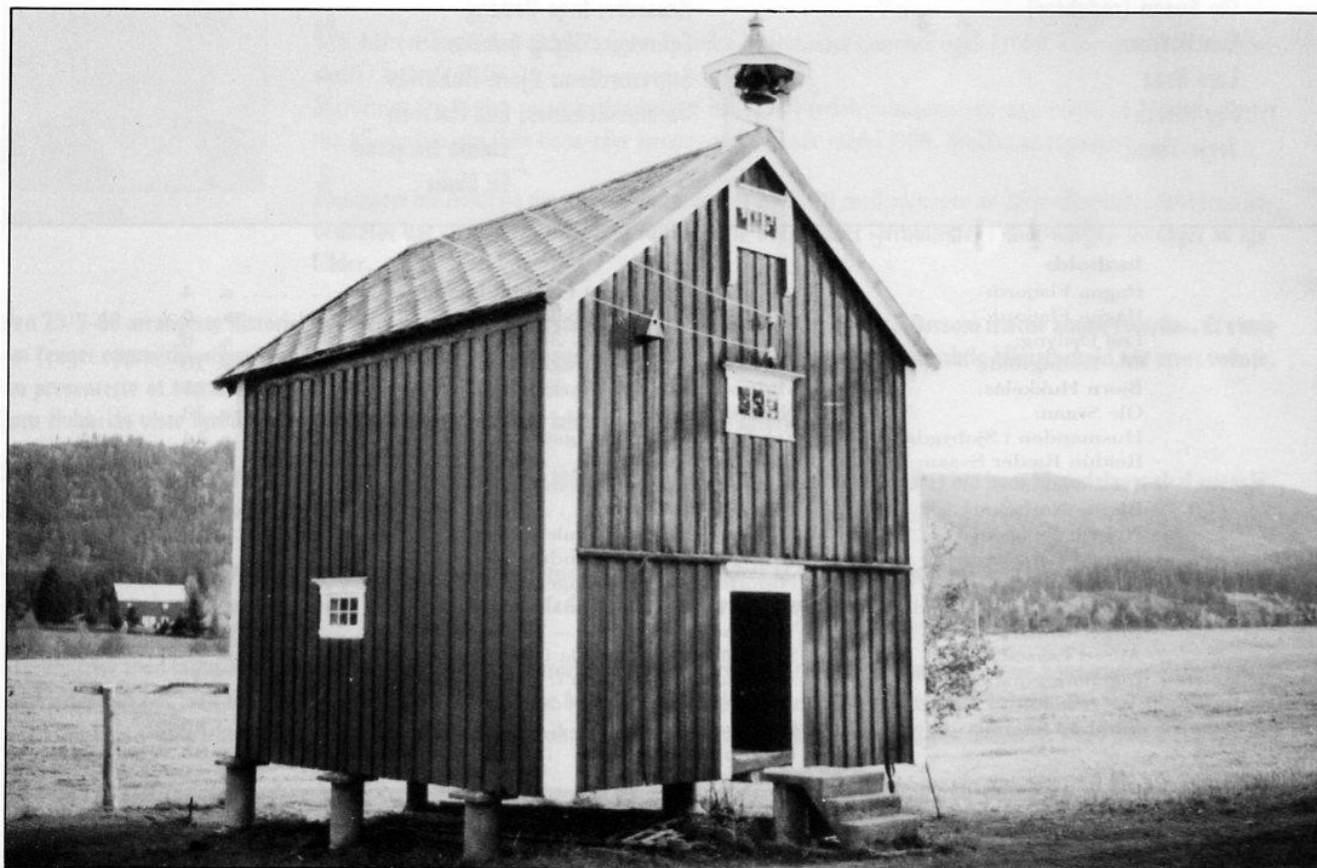
Naar man følger Nidelvens Løb, efterat den gennem Trangfos har brudt sig Vei gennem det steile, haarde Fjeld, træffer man det ene Fald efter det andet, der brusende og skummende styrter ud over de mørke Klipper, som vil sperre den Vejen. Men følger man den videre, ophører Larmen; Elven flyder nu rolig og stille og synes ligesom at ville tage en liden hvile efter sine mange viltre Sprang og Hop og at samle fornyet Kraft til det næste Sprang udover Lerfossene, inden den forsvinder i Havet. Paa dette Punkt hæver Paradisbakken i Klæbo sig, der visselig ilangt højere Grad tilfredsstiller de Fordringer, denne Benævnelse berettiger til, end sin sønden-fjeldske Navne, omend Udsigten herfra ingenlunde kan maale sig med den anden i Udstrækning. En paradisisk Ynde og Ro hviler over hele Landskabet og meddeler Sindet et mildt, velgjørende Indtryk. Elven er mørk og dyb; sagte drager den sig hen mellom de med Løvskov beklædte Øer, medens den dunkle Granskov, der dækker de de omliggende Aaser, afspeiler sig i den stille, blanke Vandflade og bidrager til at forøge Stilheden og Høyheden i dette Naturens Tempel. Døgnlivets Støj og Larm naar ikke herhen, og Intet vanhelliger eller forstyrer den dybe Ro; kun en fjern Sus og enkelte dybe Bastoner, der bæres hid af Vindens Pust fra de ovenforliggende Fossefald, afbryder Stilheden og bidrager til at forøge den højtidelige Stemning, der hviler over det Hele.

Forside: Tegning av Eva Haftorn.

Bakside: Tekst av Per Ulseth.

Litt om måltid og mat i Klæbu i gamle dager

— Av Ragna Flatjord —

Supklokka på Lysklett Nordre.

«Du far, når var egentlig Gamle dager», – spurte en liten gutt en gang.

Ikke vet jeg hva faren svarte, ikke vet jeg svaret heller. Vet bare at denne gang er «gamle dager» rundt 1920-30 årene. «Utbygging og byggefelt» var ukjente begrep, folk flest levde sitt liv på gård og grunn ... som husbondsfolk – eller tjenere. Kvar gård var som et lite samfunn for seg sjøl, ofte bodde flere generasjoner sammen. Alle hadde plikter og oppgaver, kvar på sin plass.

Arbeidsdagen var lang. Fjøsstellene begynte tidlig, melkinga skulle helst være ferdig ca. klokka sju om morgenen. Melk-kjøringa gikk på omgang. Flere bruk slo seg sammen og laget «kjørslag» – hentet melka hos hverandre og kjørte den til byen på store 30- eller 40 liters melkespann. Med hest tok turen til meieriet minst et par timer kvar veg. Mang en melk-kjører i Klæbu minnes Lovise Storvold på Trondhjems Meieri med respekt og beundring. Hennes suverene måte å lempe melkespann på var viden kjent. Hun hadde uvanlige krefter til kvinnfolk å være – og brukte dem i en lang og krevende arbeidsdag.

Heime på gården var det som oftest «mårrås-kaffe» klokka halv sju om morgenen. Da var det brødsriver, ost og sirup på bordet, ved sjeldne anledninger vanket det «møssmør». Det var en slags «blaut-gomme» som kunne smøres på skivene.

Ca. klokka ni var det frokost. Da var det gjerne graut i forskjellige varianter, enten varm havre- eller byggmelsgraut med surmelk og annet tilbehør, eller kalde grautrester fra kvelden i forvegen. Da ble det gjerne slått varm melk over. Det hendte at

melka «sprakk» når den ble varmet opp, men «all mat var god» og skulle etast. Av og til vanket det brødsriver eller spekemat etter grauten.

Middagen kom tidlig på bordet, særlig i onnene. Da var det ofte middag klokka tolv. Den besto gjerne av saltkjøtt, sild, klubb eller pannekaker, men grønnsaker var lite brukt. Folk slaktet bare en gang eller to i året, så fersk mat var det lite av. Det meste ble saltet ned og/eller tørket.

Fisk og sild ble kjøpt i tønner og spann. Senere kom det «fiskbil» til Klæbu, og det var til stor hjelp for mang en travel husmor. Lothe og Petter Gren kjørte fiskbil til Klæbu i mange år, som oftest kom de et par ganger for veka.

Klokka fire var det «nons-mat». Da var det også brødsriver på bordet, men denne gang var de gjerne «påsmurt». Til drikke var det kaffe eller melk.

Arbeidsdagen varte som oftest til klokka åtte om kvelden. Da var det kveldsmat, og byggmelsgrauten var obligatorisk på de fleste gårder. Den kunne være kokt på vann eller melk, og sirupen var gjerne fast følge. Smør-øye og sukker var heller ikke å forakte. Til grautpinn hørte spekeflesk og flatbrød.

Med tida ble arbeidsrytmen forskjøvet, og kveldsgrauten kom på bordet allerede klokka sju.

«Sup-klokka» varslet om måltid og mat. Den hang gjerne over taket på stabburet og hadde et stort taug i enden. Matmor eller taus ringte inn til måls», og klokka kunne høres langt av lei. Da rettet arbeidsfolket ryggen på åker og eng, hestene spisset ører

og alle såg fram til mat og kvile. «Sup-klokk» var det på Tanem, Aune, Forset, Brøttem, Litl-Ugla og Tulluan, for å nevne noen. Kvar klokke hadde sin egen tone. Svært få hadde egne klokker eller lommeur, så «Sup-klokka» var både til hjelp og glede også for andre i en travel arbeidsdag.

Det var mangt å huske på når det skulle være «gjestebud». Da var det oftest bryllup – eller begravelse. De fleste gårder hørte med til sitt «bear-lag». Til Tanemsgårdene hørte f.eks. med 2 Forseth-gårder, Moen, «Smeden», «Flatin», Kleiva og Hallan.

En «bear-mann» gikk rundt og inviterte, fikk antall og navn på de som kunne komme og kom tilbake til «gjestebudsgarden» med takk og beskjed. Så bar det til med slakting (helst naut) og andre forberedelser. Kokka kom minst et par dager i forvegen. Hun hadde medhjelpere som gjerne var datter, svigerdatter eller andre kjente, – de skulle læres opp og gikk i en god skole.

Menyen var steik eller sådd, og sviskergrauten etterpå var sjelden noen overraskelse. I den senere tid ble det rechnet som «fint» å ha fiskepudding som «forrett».....

Hus og heim ble vasket og stelt.

Til bryllupsfest ble det gjerne pyntet med bjørk og flagg ved ytterdørene, til begravelse var det grantreet som overtok plasen. «Litl-huset» fikk hakket einer på golvet, det tok seg pent ut mot kvitskura golv.

I eldre tid samlet folk seg i heimen før de dro til kirke, kanskje særlig ved begravelser. «De song ut liket,» vart det sagt. Da vanket det ofte kjøttkaker og «saft-sup» før kirkeferden, – og ny full middag når de kom tilbake.

Kopper, duker og bestikk lånte folk av hverandre. Kokka med medhjelper arbeidet gjerne i sommerstu, kjellere etc. der var store gryter og god plass. Av de mest bruke kokkene i Klæbu var Magnhild Ulseteggen, Ingeborg Gundersen (Myra), Gurine Kolåbakken og Petra Tillerbakk.

«Mor i buret» hadde ansvar for mat og «beininger.» Det var gjerne en dyktig nabo som ble tildelt det arbeidet. Gjestene kom med kvar si beiningskorg, og den skulle helst inneholde: stor sirupskake, gomme, eggost (kokt av ca. 30 l. melk – 30-50 egg), smør i form eller oppsatt (formene tok gjerne 2 eller 3 kilo smør), tea-kake, julebrød.

Litt etter kvart vart det slutt på den gamle skikken med «beininga». Etter 1960-årene hendte det at folk heller tok med en kake eller liknende.

Stort ansvar hadde også «kjøgemesteren» som skulle se til at festen gikk som den skulle. Han ønsket velkommen og bad folk til bords, og særlig viktig var det med bordplasseringen. Det ble tatt nøye hensyn til slektskap og alder, og en ære var det å bli benket ved hovedbordet. Kjøgemesteren skulle skjenke øl, ha et våkent øye med mat og oppvartere, dessuten burde han vel også være både munnraff og veltalende. En god sangstemme var heller ingen lyte---.

Selskapet varte gjerne både to og tre dager. Folk overnattet gjerne på nabogårdene og ellers der det var en ledig seng. Var det bryllup i huset skulle «brur-folket» gå med kaffe på senga til gjestene neste morgen, – da var julebrødene og tea-kaka gode å finne. Før 1920-årene var det vanlig med svart brur-kjole og kvitt slør, gjerne med «myrtegreiner» i. Det skulle bringe lykke. Å være brud i kvit kjole var som å komme til kirke i bare «serken».

«Å gå med barselmat» var også en gammel skikk. «Graul-kjerringan» kom med store terriner fylt med rømme- eller risengrynsgraul, godt pakket inn i aviser og håndklær. De skulle se og beundre den nye verdensborger, og kanskje lette den nybakte mor i matstellet. Det hendte de la penger «på vogga», – og fikk en liten ting tilbake, f.eks. en plate sjokolade eller to, som takk for god graut. Andre steder ble brukt både forkletøy eller

votter. På Byneset var det lenge vanlig å legge en kopp i den tomme terrinen.

Sviskergraut ble også brukt til barselmat, også multekrem eller annet godt. Senere var det mere vanlig med en eller annen form for bløtkake eller annen kaffemat, inntil også **det** ble en av de mange skikker som er i ferd med å forsvinne. Stor synd i grunnen.

Mange av de gamle tradisjoner var med på å skape helg og høgtid i heimen. De var både rettesnorer – og grenser. Folk viste hva de skulle, hva de hadde å «rette seg etter». Det ga trygghet, – men kunne vel og bli belastning.

For mange er det en rikdom å ha opplevet litt av «gammel-tida» i så måte.

Kanskje burde vi ta mere vare på det beste i tradisjonene våre, og være klar over at snart er også **vår** tid blitt «Gamle dager» for nye generasjoner ----.

Peter Andreas Skjeflo (1868 - 1892) lærer og forfatter, f. i Sparbu. Eksamen fra Klæbu seminar i 1887. 2. søndag i advent, trolig i 1886 fikk han øye på en mus, som klatret oppover «alterklædet», og av denne hendelsen skrev Skjeflo et langt epos, som gjengis her.

O.S.

Kirkemusen

(Klæbo kirke 2den søndag i advent).

Forleden messedag
en mus i kirken kom,
den tog det ei med mag
men traved kirken om,
i vilter lystighed den for,
om kring i kirkens kor
og hyp! saa for den med et hop
paa alterklædet op.
Den skued hid, den skued did
om der ei var en lækker bid;
tilsidst den gjorde op sit valg,
den satte sig at æde talg. –
Men klokkeren gav ikke lov
til saadant uforskammet rov,
han syntes det gik lovlig vidt
og tænkte: vent du bare lidt
min kjære sultne kirkemus,
saa skal her bil et andet hus.

Min kjære læser undres ei
om klokkeren tog slig paa vei,
du ved det var hans embedspligt,
at faa forhindret noget sligt;
og ingen maa fortænke ham,
om han i hu og sind blev gram;
thi naar sligt musekreatur
som blottet er for al kultur,
den smule lys fortære vil,
som Klæbyggen har lagt seg til,
maa da enhver ei blive vred
paa saadan uforskammethed?
Noksagt, vor klokker greb sin stav
og sig ikast med musen gav.

Forts. side 9

En prat med

Helga Dragsten (Sandavika)

Av Ragna Flatjord

Bare tre mils veg fra Trondheim ligger den vesle grenda Dragsten. Høgt over Jonsvatnet og Selbusjøen – og langt inne i skogene – ligger velstelte heimer og tun. Vegen går i krok og slyng dit opp. Nå er det ny-bygde hus og vel-utstyrt skole blant knauser og myr.

Det har ikke alltid vært slik.

En av dem som opplevde grenda som et vegløst og isolert samfunn er Helga Dragsten, på 91 år. Eller Helga «Sandavikjen», som hun heter i daglig tale. Navnet har hun fått etter plassen hun vokste opp. I kløvereng og timotei lå de grå husene der, lunt i en vik av Selbusjøen. Der var plass for mor og far, sju unger, sauer og geiter, kyr, okse og katt. Blant mye annet. I Sandavika var det godt å være. Helga fikk en god og koselig barndom. Skolevegen var kronglet og bratt. I snørrike vinterdager hjalp det godt å kunne bruke heimelaga ski. Da kunne ungene legge skolebøkene i sekken og suse ned gjennom bratte bjørkelier når skoledagen var slutt.

Visst var det skole i Dragsten.

Hele 117 mennesker bodde i Dragsten i Helgas barndom, og skoleungene kunne være opp i 20 på det meste.

Senere gikk det hardt ut over bosetningen. En tid var det bare en ti-talls mennesker som bodde fast i den vesle grenda, og skolen ble nedlagt. Men takk og pris. Enda en gang har livsmønster og samfunnsstruktur vært under forandringens lov, – det er atter liv og røre i Dragsten. Folketallet har økt kraftig, – det er igjen skole og glad barnelatter langt inne i skogene.

Helga fra Sandavika begynte på skolen i 1904.

Skolemesteren var lærer Kjosnes fra Selbu. Han holdt skole i 14 dager i Dragsten og så 14 dager i Selbustrand. Klasserommet hadde langbord med benk på kvar side. («Du veit, når det vart **kassert** oppi Selbu så kom det åt oss,» forteller Helga.)

Belysningen var oljelamper, naturlig nok, – strøm fantes ikke. En solid ovn og stabler med bjørkeved sørget for oppvarmingen. Vassbøtta sto inne i klasserommet. Alle drakk av samme ausa.

Verden var stor og vid

Åtte år gammel gikk vesle Helga til Soknedal sammen med en bror. De skulle levere noen geiter til skyldfolk der. Ferden gikk først med ro-båt til Brøttem. På høyre side av Langvatnet gikk det en sti som barna fulgte, – det var langt å gå. Det vesle følget kom omsider fram til Ler, og **der** var mangt å sjå og undres over.

Det beste var likevel toget.

Barna og geitene fulgte toget fram til Støren. (Dette var før Dovrebanens tid, toget gikk over Røros.) Det var godt å kvile trøtte bein, og gnagsårene måtte ynkes over og stelles med. Åtte-årige Helga hadde nye sko, må vite, – som far hennes hadde laget. Etter beste evne og skjønn. Sikkert var de solide nok, – men neppe egnet til milelang vandring på en liten barnefot! «Vi kom itj' fram før klokka va' langt over ellev' om kvelden,» minnes Helga. «Men da va' det godt å komm' i hus og i seng!»

Helga Dragsten på 90-årsdagen den 24.9.1987.

Tilbaketuren?

Å jo. Att og fram er like langt, og apostlenes hester er trofaste. Heim til Dragsten kom de, fulle av inntrykk, opplevelser og eventyr....

Det var fint «å kåmmå' heim att». Heim til foreldre og søsken, til plikter og ansvar. Og til dyrene, ikke å forglemme. Det var kyr på båsen, sauer og geiter i fjøset og katt som pendlet trofast mellom kjøkken og låve.

Hest var det ikke i Sandavika

Til gjengjeld fantes en stor kjøreokse på gården. Den var god å ha ved så mange anledninger. Særlig var oxen bra å finne når høyet skulle hentes like ved Langås-myran i Klæbu. Det skjedde oftest i snørrike vinterdager. Både okse og kjørekar brukte truger for å komme fram gjennom marka. Høystakkene sto tett i små glenner mellom trærne. I kalde vinterdager duvet høyllassene på knirkende slede, mens frostrøyken sto om kjøre-

Sandvika i Dragstgrenda.

kar og dyr. «Hypp, Stor-oksen, vil du gå —!» Og fram kom de med høyllassene. Det ble god vintermat i et lunt lite fjøs nede i Sandavika.

Dyrene var både barnas og de voksnes ansvar. Det var et kjært arbeid å stelle med dem. Av og til måtte ungene langt avgårde for å lete etter sauer og kyr. Helga var sjelden redd. Det var folk på flere setervoller, – lengst ble det setret på Rønningsvollen. Mali Amdal fra Selbu var på Langåsvollen i mange år. Hun røkte pipe og karvet tobakk – **det** var uvanlig, og noe folk snakket om. Mang en frossen stakkar fikk kvile og ly hos henne.

Bjelleklangen lød vakkert over mo og myr, stier gikk på kryss og tvers gjennom marka. Gavmildt bød naturen på bær og mat. Det var fisk i Selbu-sjøen, det var fugl og vilt i skogene.

Årene gikk

Helga i Sandavika vokste og trivdes. Fjorten år gammel begynte hun «å lese for presten». Da måtte hun stå tidlig opp om morgenen og ro fra Dragsten og til Fuglem i Selbu, en tur som kunne ta opp til tre timer. Som oftest var det å ro samme veg tilbake seinere på dagen.

Plutselig ble den kjekke ungjenta liggende sjuk. Beina lystret ikke, en fot hovnet opp og ble som en tømmerstokk. Å få lege til et vegløst samfunn så langt inne i skogene var ingen enkel sak. Omsider ble det tatt en tung avgjørelse: Helga måtte på sjukehus! Det ble en dag og en tur som Helga seint vil glemme. På sterke hender – liggende i senga – ble hun båret ned til Selbu-sjøen. Der ventet robåten som skulle frakte henne til Brøttem. Med hesteskyss og vogn bar det videre over Ståggån. Med store øyne låg Helga i sin seng og såg Klæbu vide seg ut foran henne. Der var kirke og gårder, åkreir og eng og lange åser med skog, en vakker bygd med mange muligheter og oppgaver.

Ferden gikk videre gjennom bygda og like ned til Amundsdalen. Der gikk vegen opp Sæterbakkan, – forbindelsen langs elva – Tillerbrua osv. var enda ikke i orden. Det måtte være langt på dag før det vesle følget nådde Trondheim. Undrende såg Helga Domkirka, Elgeseter, Nidelva – før sjukehusporten lukket seg bak henne.

Nesten et år skulle gå før unge Helga kom tilbake til heimen i Sandavika. Den høsten ble hun konfirmert i Fuglem kirke – i svart kjole med silkesjal. Året var 1912.

Det ble stiftet Sanitetsforening i Dragsten. Naturlig var det vel at nettopp Sjukebåre var det aller første foreningen arbeidet for, – seinere ble det en råd med kopper og kar og mangt annet.

Samholdet i Dragsten var fint. Folk hadde omsorg for – og hjelp – hverandre etter beste evne. Fødsel og død var naturlige ting. «Krafskjerring» var navnet på kvinnene som ble brukt til hjelp når en ny verdensborger såg dagens lys i den vesle grenda. Brynhild Dragsten og Mali Amdal var to av dem. De tok sin tørn og gjorde en innsats det står respekt av, også i dag. Hjelpemidlene var få og små, lys og innlagt vatn bare framtidige eventyr. Likevel er mange nyttige samfunnsborgere hjulpet til verden av dem.

I Helgas tidligste barndom var det en mann i Dragsten som hengte seg. Ingen prest ville komme ved en slik anledning. Heller ikke skulle han gravlegges i «vigsla jord». Helge ble fortalt om «ut-takkelsen» fra heimen, hvor far hennes måtte prøve å være prest etter beste evne. Han snakket om at det var ikke menneskets lodd å dømme, – og om at alle gjerninger hadde en årsak, en grunn. Folk som var til stede glemte seint den talen.

En av de viktigste forbindelser med omverdenen var telefonen. Linja fra Selbu over til Klæbu gikk om Dragsten. (Telef. hos Seri Moa på Tanemsflaten). Linja gikk opp fra Holten, langs Torberga, nedenfor Fjæremsvollen, forbi Langåsen og fram til stasjonen hos Arnt Dragsten. No er linja lagt om for lenge sida. Men enda finnes en og annen gammel stolpe ute i marka, som luter mot myr og berg og gir etter for tidens tann.

Posten ble hentet hos handelsmann Moen ved Brøttem i Klæbu. «Ellers fekk vi det vi trong i Klæbu, men du veit vi mått' skatt te' Selbu», forteller Helga, – og lar tankene gå, langt tilbake i tida.....

Årene gikk, da som no.

Ungene i Sandavika vokste og flyttet ut. Bare Helga og hennes bror Ole ble tilbake, – sammen med foreldrene.

Ole var allsidig og nevenyttig kar som reparerte klokker, redskap og husgeråd like selvfølgelig som han grøftet eller drev i skogen.

Helga satt flittig i veven.

Hun hadde også et eget lag med dyra. Helga trallet og sang, kyr og sauer var takknemlig publikum. Hun stelte godt med folk og fe, og tok seg av sine foreldre på deres gamle dager. Mora døde i 1940, faren i 1945. Han ble 95 år gammel.....

Visst var det ensomt i blant.

Men Helga hadde vokst opp med skogsus og stillhet, og hun hadde evne til å glede seg over de små ting i livet.

Det ble mange rike og gode år. Vinteren 1958 hadde hun nær snødd inne i Sandvika. Helga satt foran ovnen med katta på fanget og såg hvordan snøen vokste utenfor vinduet. I ett-tida om natta gikk hun til fjøset med katta. Tok skiene på, kom seg bort i vedskjulet og seinere på stabburet etter mel. Hun hengte melspannet rundt halsen og basket seg gjennom snøkav og rokk (til hun endelig var trygt tilbake til sitt eget kjøkken.) En hjelpsom nabo kom omsider med hest og plog og sørget for veg mellom husene, til glede for både matmor og ku.

«Det va' så gæli' at Herredsstyret låg på benk'en i «gammel-kommunen» om natta – dæm' kom itj' heim på grunn av snø-en,» minnes Helga og ler, – «men sanneli' vart det såmmår' det året og-----». Det er så mangt å minnes.

Så mange dager og år, – de fleste av dem var gode. Nå sitter Helga og tenker tilbake. På mennesker hun kjente, på dyra og på heimen i Sandavika. Dit vil hun til sommeren. Bare på besøk, men i alle fall så lenge at hun kan glede seg over blomstereng – og sola i vindus-glaset. Sjøen vil ligge der og glitre i sollyset – som den alltid har gjort. Og bakom synger skogene – alltid! Graset gror frodig på glemte stier. Fuglesangen er rikere i Dragsten enn andre steder. – Synes Helga!

Sommervind vil leke med kløver og timotei, berg og rabber står vakt om Sandavika.

Biler og grinder i 20 – 30 åra

— Leif Østlyng —

I 20 – 30 åra var det slik at dyrkamarka var inngjerdet og utmarka var fri. Det resulterte i at kyr og hester gikk fritt på veien. Men det medførte også et utall grinder. Jeg tror det var mellom 15 og 20 grinder fra Brøttem til Heimdal.

De som eide dyrkajorda hadde som oftest vedlikeholdet av grindene. Grinda «vår» var det Gullbrand Hyttsagen som eide, men vi kalte den Vuttudalsgrinda, for den stod der Målsjøvegen munnet ut i hovedvegen og der bodde Marit og Ola Vuttudal.

Med hensyn til grindpenger var den svært strategisk plassert, ca. 500 m sikt nedover og ca. 200 m oppover. Så selv om vi lekte utenfor hjemmet, vant vi å springe og lukke opp. Vi kjente alle biler på lang avstand og visste hvem som var de sikreste med penger. Brødrene Ivar og Tønne Huitfeldt var nok de største bidragsyterne. De bodde i Trondheim og besøkte jevnlig sitt store sagbruk på Hyttfossen. Tønne var fast med 5 øre. Ivar var mere psykolog og strateg, det hendte han kjørte forbi oss uten å se oss både 2 og 3 ganger, men så plutselig kunne han slippe 10 øre og hvis fruen var med kunne det til og med hende at det vanket en 25 øre. Blant oss barna het de ikke annet en fru Ivar og fru Tønne.

Vi ventet aldri å få noe av de mange lastebilene som fraktet ved til Heimdal og materialer til Trondheim. Når de hilste til lua når de kjørte gjennom grinda, var det verd mere enn penger. Dessuten fikk vi være med og lukke opp grinder helt til Trondheim.

Derimot hadde vi forbud fra våre foreldre mot å være med vedbilene til Heimdal, det var vel for at bilene deres var i en dårlig forfatning, især gjaldt det bremsen. Tidligere vognmann Larsen på Heimdal hadde gammelford. Det fortaltes at han bremsset med reversen. Det gikk an å trampe inn clutcen, der-

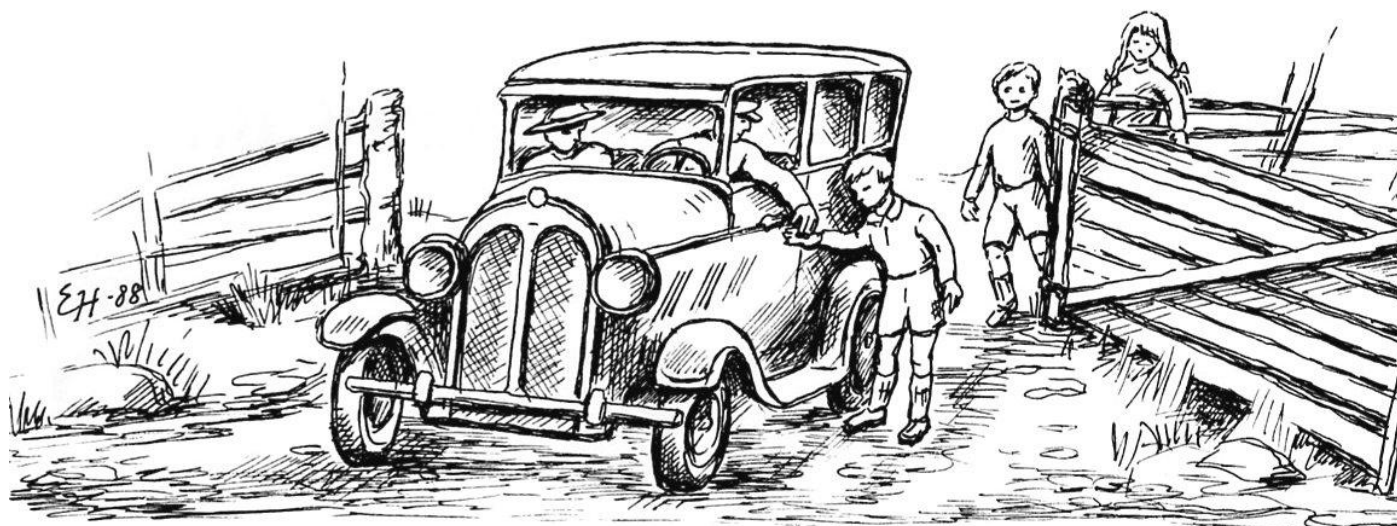
etter den midterste pedalen som var reversen, så gi gass og slippe forsiktig på clutchen.

Nils Svaan, som hadde vedlikeholdet på 2 grinder i Moadalen, hadde et svare strev med å reparere grinder. Mest utsatt var de som stod i en bakke, hvor bilene ikke klarte å stoppe. Det hendte til og med at det ved Trodalen i Moadalen var de som kjørte av veien og opp i jordbakken for ikke å brase gjennom grinda.

En annen som kjørte ved var en som het Finnset. Det var med en tysk bil som han hadde påbygd en utrolig lang platt. Gir og brems var på utsiden av døra. Rattet manglet ringen rundt, så han satt og styret med bare 4 eker.

Materialbilene var bra biler, de navn jeg husker var brødrene Kjøsnes, Jon Lillestokke som hadde 3 biler. Alle var store menn og hilste til luen.

Men det var også de bilene og sjåførene vi ikke likte. Bl.a. en som kjørte en liten lastebil (ombygd Ford personbil med platt). Hele bilen var mattgul, og på siden stod det Terne margarin. Vi likte hverken bilen eller Terne margarin, og vi fikk aldri så mye som en 2 øre. Selv om vi aldri hadde hørt snakk om streik eller lockout, så gikk vi 5 meter inn på Målsjøvegen en gang han kom. Først tutet han en gang, og det sa ikke bare Bip-bip som i nåtidens biler, men et iltet ØØØRRRR som ga gjenlyd i Stabåsen. Men vi stod. Igjen et brøl fra hornet så Marit Vuttudal tittet fram bak gardinet. Så måtte han ut, opp med grinda, kjør gjennom og så lukke den igjen. Siden fikk vi noen slanter. Vi resonerte som så, har du bil har du også penger. Stakkars fattige agent!

En sjåfør vi likte godt var Birger Gimse. Han kjørte buss for Vinje. Nådde han oss igjen i skoleveien fikk vi sitte på. En dag tok jeg frem et munnsplitt i bussen som jeg filte litt på. Han spurte om å få låne det, han blåste opp en feiende sjømannsvals og trampet takten med foten på gasspedalen. Aldri har vel en buss hoppet og danset slik mellom Svebakken og Trongfossflata.

Min far hadde en T-Ford lastebil mod. 24 eller 25. En gang den stod ute i gården gikk jeg inn i den, fikk startet og dermed ruslet den i vei. Den gang var det spent ståltråd mellom våningshuset og uthuset til klesnor. Det skrek i spikerfestene da den raste gjennom. Utenfor gårdsplassen er det jo myr og der ble det stopp. Har hørt at hjernen visker ut ubehagelige ting, det er vel derfor at jeg ikke erindrer det som videre skjedde — — —

Når jeg bruker ordet vi istedet for jeg, så kommer det av at jeg hadde en jevnaldrende kamerat, Hilmar Lian, hans far og mor bodde på Hyttsagen, så han hadde en viss rett til å stå ved grinda, men i motsetning til meg så brukte han opp pengene etter hvert. Jeg hadde en sparebøsse fra Klæbu Sparebank, en tung sak av jern med en intrikat anordning innvendig, slik at når en snudde den og prøvde å ta ut penger stengtes hullet. Dette var vanskelig, især til jul hvis en manglet penger til en julegave til

et småsøsken. Men ved å kline litt kald svart sirup på en kniv, kunne en fiske opp en 10 øre. Det ble 2 pakker bruspulver, og julen var reddet.

Jeg brukte å levere bøssen til John Nervik hver jul, så tok han den med til banken. En gang jeg hentet den, så han lurt på meg og sa at det var vanskelig for Bernt å rekne pengene for de satt fast på fingrene hans. Jeg ble sprut rød: Sirupen! Jeg så for meg Bernt Ølset sitte med sprikende fringre hvor det satt fast et og to ører.

Jeg skulle konfirmeres i 1933. Vi var 9 søsken, anleggsarbeidene ved Selbusjøen og Svean blir trappet ned, min far sluttet med landhandel og det var dårlige tider. Jeg hørte mor nevnte at jeg måtte bruke min eldste søsters sko på konfirmasjonsdagen. Dameskoene dengang var en lang historie med minst 20 hull for skoremmer.

Jeg tok ut pengene i banken, tror det var nesten 70 kroner, fikk med meg et søskenbarn i Trondheim som hadde frisørsalong. Han gikk til sin faste forretning og kjøpte alt jeg trengte, om han la i noe vet jeg ikke, men på kirkegulvet konfirmasjonsdagen stod jeg i blådress og sorte lave herrelakksko.

Takket være grinda til Gullbrand Hyttsagen.

Forts. fra side 5

Men ak! han fik ei musen fat,
han daarlig var som musekat,
bag sine brillers dunkle glar
han fandt ei ud hvor musen var,
derfor han arg i sind og skind
Men den ukristelige mus
i klokkestolen stavret ind,
fremdeles holdt et syndigt hus.
(Jeg nævne kan forresten,
at da den fik se præsten,
den grebes af ærbødighed
og for fra alterklædet ned).
Men klokkeren den arme mand
hun dog i fred ei lade kan,
mod klokkestolens lukte dør
forfærdelige spring hun gjør;
men til vor klokkers store held
hans trone stod saa fast som fjeld.

Ja, kjære læser, tænk du blot,
det er minsandten ei saa godt
at være klokker, kan du tro,
og truet bli af rovdys klo,
og dette græsselige dyr
var værre end en næsevis fyr.
Tænk om den med sin skarpe tand
paa klokkeren den arme mand
i raseri var hugget ind
og han var ædt med haar og skind.

Dog glæd dig ven,
vor klokker end
i live gaar,
og mangen gang
vi endnu faar
os glæde ved hans sang.

Men musen næsten ellevild
fremdeles drev sit sorte spil.
Men snart den farlige krabat
saa prøver sig som akrobat.
Klæbyggerne blev rent forskrækt,
da de opdagede hvor frækt
det umoralske musebæst,
som opad klokken reb var reist,
nu fra sit svimmelhøie sted
paa menigheden skued ned.

(Det er en stor mærkværdighed.
En mus gik i isin næsvished
saa vidt, at den saa ned
paa hele Klæbo menighed).

Og allersidst – tænk blot hvor fræk,
den samme damerne i skræk.

Forts. side 17

Moral: En gammel klokke smutter ei, der hvor en mus kan fine vei.

ET 80-ÅRS MINNE

Elgjakt i Tydal med tragisk utfall

— Ole Lettingvold —

Mye av historien det her berettes om har overlevd på folkemunne, men det meste er hentet fra «Selbyggen» (lokalblad for Neadalføret) for 2. oktober 1908. I tillegg har Eli Myhr vært behjelpelig med opplysninger og Arild Huitfeldt med bilder.

Året er 1908. Et jaktlag bestående av gårdbruker Klaus Ingebrigtsen Grendstad, Klæbu, grosserer Tønne Huitfeldt, Trondheim og en engelskmann, Nicolas Everet, har det året, som tidligere år, leid seg elgvald av gården Aunetrø m.fl. i Tydal. Jaktlaget hadde stasjon på gården Aunetrø, hvorfra jakten ble drevet. Jakten det året fikk dessverre et sørgelig utfall, idet Klaus Grendstad ble skutt under jakten. Ulykken skjedde lørdag 19. september, og gjorde et særdeles dypt inntrykk på folk i dalføret. Den beskrives slik:

Grendstad og Huitfeldt går på en sti langs elva Nea. Grendstad går først og Huitfeldt like bak. Stien var ganske tett skogbevokst, så sikten var noe dårlig. Plutselig smeller et skudd. Grendstad snur seg da mot Huitfeldt og utbryter: «Skjød du mæ?» Like etter kommer et skudd til og Grendstad segner da om død. Det viste seg at første skuddet var gått gjennom ene beinet, det andre gikk inn i den ene skuldra gjennom brystkassen og ut gjennom den andre skuldra. Det ble fort klart at skuddene kom fra et jaktlag på nabovaldet. Laget som jaktet der besto av 2 mann, en østerriker, jur. dommer Arno Poglayen og en snåsning ved navn Bomo. De karene var kommet på villstrå og havnet inne i terrenget til førnevnte lag. De har da oppdaget de to som gikk langs elvebredden og tatt dem for elg. Det er også sagt at østerrikeren som skjød hadde litt svekket syn, og at de dagen før hadde mistet en elg på grunn av at han ble for sen til å skyte. Han ble nå påskyndet av kameraten til å skyte.

Jeg har også hørt at Grendstad og Huitfeldt hadde avsluttet dagen og var på heimveg. Hvis det var tilfelle kan f.eks. dårlig belysning være en medvirkende årsak, men neppe noen unn-

Tønne Huitfeldt.

skyldning, da avstanden det ble skutt på var under 100 m. Engelskmannen oppholdt seg et annet sted i terrenget da dette hendte. Det er sagt at han meldte elg samtidig som ulykken inntraff.

Østerrikeren som skjød ble så fortvilet over det som var hendt at han ville ta sitt eget liv. Han måtte derfor holdes under arrest og voktes over de første dagene. Det er sagt, uten at det kan bekreftes, at han havnet på asyl heime i Østerrike og endte sine dager der.

Østerrikeren ble ved meddomsrett i Tydal 26. september dømt til kr. 400,- i bot og kr. 300,- i saksomkostninger. Bomo fikk kr. 60,- i bot og kr. 20,- i saksomkostninger. Før dommen har østerrikeren inngått forlik med avdødes enke, som Jon Nordtiller møtte for, om å betale henne kr. 12.000,- i erstatning.

Retten ble administrert av sorenskriver Lorentsen med P. Birch og Lars K. Moen som dommere. Sorenskriveren gikk inn for frifinnelse av snåsningen, men domsmennene dømte han. Forsvarere var overrettssakførerne Bruun og Tessem. Rettstolk translør Gabriel Meisterlin.

Klaus I. Grendstad ble begravet ved Klæbu kirke 28. september 1908. Han ble 47 år gammel. Klaus I. Grendstad var eier av gården Teigrøa i Klæbu. Han var gift med Eli Nilsdatter Målsjøås. De hadde 4 barn (gutter) i alderen 1½ - 12 år da dette hendte.

Eli klarte ikke å sitte med gården, alene som hun var, og derfor så hun seg nødt til å selge den. Ny eier ble Jens Haldorsen Grendstad som kjøpte gården i 1909.

Eli og guttene flyttet nå til Målsjøåsen som var hennes barndomsheim, og bodde der til hun døde i 1959. 94 år gammel.

Aunetrø gård der jaktlaget hadde sin stasjon.

Grendstad og Everet i en pause under jakten.

Grendstads bære ombord i «Telegraph» på Selbusjøen.

Midtsommertur til Nordmarka

av Bjørn Hukkelås

Tidlig i sommer berammet Klæbu Historielag en «historisk vandring» opp til Lysklettvoll-traktene på Nordmarka.

Opptakten til denne turen ble gjort på historielagets årsmøte i mars. Da hadde vi nemlig metallurg Arne Espelund til foredragsholder. I sitt foredrag redegjorde han for jernutvinning av myrmalm i blåstergroper i gamle dager. Han supplerte foredraget med lysbilder av jernvinneanlegg han selv hadde kommet over eller blitt påvist – bl.a. i Trøndelags-fylkene.

Gunnar Gundersen, som var til stede på årsmøtet, kunne fortelle at han visste av et sted på Nordmarka der det måtte være drevet ut jern i eldre tider. Han hadde også med seg en slaggklump han hadde funnet der.

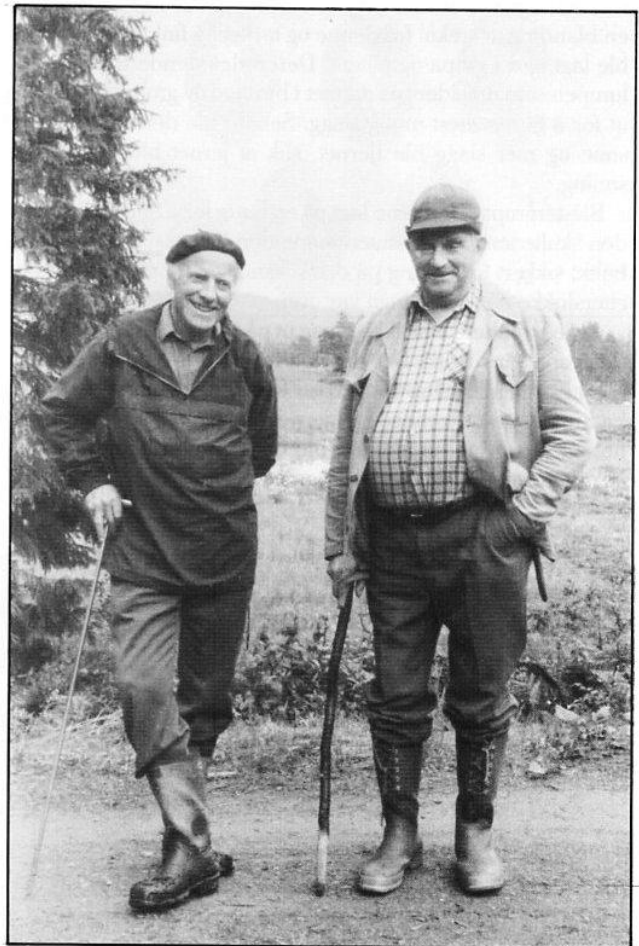
Arne Espelund ble svært interessert, og allerede samme kveld besluttet historielaget i arrangere en kveldstur til stedet ut på forsommeren, med Espelund som fagmann og Gundersen som kjentmann.

Da vi møttes innenfor Gjenvollhytta onsdag 29.juni kl. 6 om ettermiddagen, viste det seg at mange hadde fattet interesse for turen. Historielagets formann, Lars L. Forseth, ønsket vel møtt, særlig trakk han fram de to nøkkelpersonene som skulle løse oss gjennom kvelden. Ellers redegjorde han for opptakten til turen og formålet med den.

Snart startet marsjen i retning Lysklettvollen, som vi nådde etter 20-30 min. Der var det folk, og både Martha, Lars og Nils Grendstad ønsket oss velkommen inn på tilbaketuren.

Ferden gikk altså videre, og om ikke lenge nådde vi målet for turen, blåstergropa.

Også på oppoverturen var vi blitt plaget av knott, men nå da vi stanset opp, ble angrepene ekstra kraftige. Rundt St. Hans hadde vi en lengre periode med tørt, varmt vær, men tidligere denne ettermiddagen hadde en kraftig regnskur bløtt opp vegetasjonen, og den fuktige kvelden må nok ta skylden for den voldsomme knottaktiviteten. Ulike insektmidler ble prøvd, men til heller liten nytte.

Kveldens hovedaktører – Arne Espelund med jordprøveboret og Gunnar Gundersen med markastaven.

Espelund kunne straks konstatere at det var en såkalt blåstergrop vi hadde foran oss, selv om den var ganske ubetydelig å se til. De fleste av oss ville sikkert ha gått forbi den uten å registrere den i det hele tatt. Det var et ganske grunt hull i jorden,, delvis lyng og gressbevakst, som lå i en svak helling ned mot en bekk.

Gunnar Gundersen fortalte at han morfar, Peder Halsetmo, 1855-1933, hadde oppdaget gropa under en diger tørrfuru-stubbe, noe som tydet på at den måtte være gammel.

Det ble ikke foretatt noen utgravninger, men under mose like ved fordypningen og i bekken, ble det funnet slagglumper. De var tunge, gråsvarte «steiner» med glatt overflate og et mønster som minte om hjernevinninger.

Mens vi var på stedet, redegjorde Espelund litt om denne måten å fremstille jern på, og han svarate på spørsmål fra tilhørerne. Men da knotten var like aggressiv, trakk stadig flere ned til Lysklettvollen. Vi ble derfor enige om at å ta opp tråden innom vegger og under tak, ville være å foretrekke.

I hytta fikk de vel 20 gjestene kaffe og mengdevis av vafler med rømme.

Da den verste kaffetørsten var slukket, fortsatte Espelund sin orientering, og jeg vil gi et kort konsentrat av det vi lærte om jernutvinning av myrmalm denne kvelden.

En blåstergrop måtte ligge i nærheten av myrer hvor det var tilgang på myrmalm. I løpet av turen hadde han vist oss små myrsig med rustfarget bunnfall. Dette var myrmalm – selve råstoffet i jernproduksjonen. Blåstergropene var gryteformede hull i bakken som ble foret med stein eller leire. De lå alltid i skogterreng, for det måtte være rik tilgang på ved, helst furuved. Vanligvis fantes en kolmile i nærheten av blåstergropa, og en blanding av trekol fra denne og tørket og finknust myrmalm ble lagt ned i gropa og påtent. Den rødglødende blåsterjernklumpen som omsider ble dannet i bunnen av gropa, ble banket ut for å fjerne mest mulig slag. Senere ble den varmet opp i smie og mer slag ble fjernet, slik at jernet ble rent nok til smiing.

Blåstergropa ble gjerne lagt på en haug for å få god trekk når den skulle tennes. Dessuten måtte den ligge i nærheten av en bekk, sikkert for tilgang på drikkevann, men også for å kunne etterslukke når brenninga var over.

Arne Espelund ville ikke gi seg ut på å tidfeste når denne blåstergropa var i bruk. Det røk nok fra de første blåstergropene her i Norge allerede rundt Kristi fødsel, men størst betydning hadde denne utvinningen av jern i vikingetida. Ennå i begynnelsen av forrige hundreåret ble denne fremstillingsmåten av jern benyttet enkelte steder i landet.

Ved blåstergropa. Espelund har interesserte tilhørere.

Lars L. Forseth (med ryggen til) ønsker velkommen og inspiserer styrkene før start.

Når vi først var samlet på Lysklettvollen, var det naturlig å trekke fram litt stedshistorikk. Den hytta vi oppholdt oss i, bygde Lars Grendstad i 1980. Den ligger i utkanten av den gamle setervollen, der det har vært setret i over 200 år. Det ble også nevnt i takken til vertskapet at den gjestfrihet og solide oppdekning som ble oss til del, sikkert hadde lange tradisjoner på Lysklettvollen.

Gunnar Gundersens morfar, Peder Halsetmo, var den siste som setret her – fra 1900 til 1930. Og de siste årene av denne perioden var Gunnar med på setra. Derfor kunne han komme med mange opplysninger om omgivelsene og vollen, bl.a. hvor seterbuene og uthusene hadde stått.

Fra historielagets side ble det også orientert om den virksomhet som laget for tiden skriver på Nordmarka, nemlig skilting av setervoller og andre «historiske» steder.

Det er mange setervoller på Nordmarka, og de fleste av dem ble nedlagt en god stund før århundreskiftet. Seterbuene er nå stort sett råtnet ned, og på flere voller er det nesten umulig å finne ut hvor de har stått. Vi har også eksempel på at selve vollen er vanskelig å påvise. Den kan være vokst igjen, og alle tegn på kulturlandskap er forsvunnet.

Til hjelp i dette letarbeidet har Klæbu Historielag gått til anskaffelse av en metallsøker. Den registrerer gjenstander av metall som ikke ligger for dypt i jorda, så til den stilles det visse forventninger.

Før vi forlot vollen, tok formannen på nytt ordet og rettet en takk til hovedpersonene for sikker ledelse og interessant informasjon. Han antydte også muligheten for en ny tur, nemlig til Blistertjønnene på Brungmarka, der det også finnes slagglumper.

Utenfor var midtsommerkvelden ennå ung, og gjøken fulgte oss med sitt ko-ko fra et sted i retning Høgskjøla. Men da knotten fortsatt virket like illsint, gjorde vi ikke vegen ned til bilene lenger enn hødvendig.

Nygårdsfamilien

Av Ole Svaan

Peder Jakobsen Nygård, f. 1831 – d. 1921, romertall I på bildet, var husmann/inderst på Nygården, en plass under Moen, gnr. 36, bnr. 1 i Klæbu. (I dag selveierbruk, eier Nils Lettingvold.)

I 1881 utvandret han til Amerika og tok bopel i Halstad i Minnesota sammen med datteren Ingeborg, 15 år, merket B på bildet.

Men allerede året før, i 1880, reiste sønnen Jakob P. Nygård, f. 1862, 18 år gammel, trolig for å undersøke litt om forholdene. Han er ikke identifisert på bildet.

I 1882 reiste kona til Peder J. Nygård etter, – Jonetta Gurine født Moen i 1835 – d. 1916, romertall II på bildet.

I sitt følge hadde hun med:

Haldor 9 år, f. 1871 d. 1948, bilde C,

Jon 4 år, f. 1874, bilde G,

Ole P. 2 år, f. 1879 og datteren

Hansine 11 år, f. 1868.

Hermed var foreldre og 6 barn utvandret til USA.

Datteren Karen f. 1860 – d. 1950, bilde A, ble igjen heime og ble gift med Johannes Lund i Selbu, f. 1847 – d. 1933.

De hadde 3 døtre:

Karen f. 1890 – d. 1982, 3. rekke A1 og gift m. E. Børseth.

Inga Gurine f. 1893 – d. 1965, 3. rekke A2, gift m. K. Wenberg, d. 1965.

Lovise Petrine f. 1905, A3, gift m. E. Fuglem.

Lovise er nå 82 år og i full vigør da Ole Svaan besøkte henne i sitt trivelige og gjestfrie hjem på Selbustrand den 8. mars 1987.

Det var en enestående og meget omtalt tildragelse da Per J. Nygård forlot husmannsplassen Nygården for å søke lykken i «det forgjettede» land, noe som min far ofte snakket om.

Lovise Petrine var ca. 5 år da det store utvandrerbilde ble satt sammen av en fotograf i Amerika.

Frå Justbakka te Kællgæri

— Av Husmanden i Sjøbygda —

Det va åvelag millt i vinter som va. Husmanden gjeck ti hukelskom mæst te Sjursmæss. Sjøn va oppe læng, – det sårrå så vittj uti Suinne på janvarn. Føsst uti februar/marsn la'n. Lite tå snøa va det å, te å bynn med. Husmanden gjeck å veinnta på Kyndelsmæssklompen, men dinn 1. februar mærttes bærre ti ælnakka. Men det vart da ei rå' i år å, for når det bærre bar-te så la'n ned dinn ein dyntjn vær einn dinn ainner. Sea va det bærre å ta fram bjørkskia å te å brætt, tjurrubræ og gnugg ætte med parafinvokse.

Men det va itj bærre 'pi Sjøbygden det va snølaust læng. Borti Kællgæri, der dæm hill-te med vinter-OL, va det slett-itj nå likar. Der va dæm ailldeles opprædd. 'N Oddvar Brå va ti apperate og ti blaâm fler-gång og bar sæ. Å bærre lævære, ha dæm.

Det bli my kleinheit å, når årstia ner-sagt tuille tå. Følk ha vere my krimfuill i vinter som va. Husmanden ha drigges med brånnå innpuinn brøste' og hærsvonsk. Så det ha gått my på Hoffmainns- og kamferdråppåm. Å tælgklut som det vart drøft terpentintj, – mått te for at det skuill lannå. Men bærre kaillinn kom så rætta 'n.

Men på snakk om Kællgæri og åm Oddvar Brå: Hainn skuill nå vel ha møddes nålles når 'n hill-på å bala borti-der. Tjurrubrædd ha 'n vel gjort inna 'n strauk heimafrå, men med skibrættåm hass vart det vel som det plå ti blautsnøa, – dæm vart vel som nå fjøle. – Husmanden bruke å heill skibrætta ni varmvassskjeln ei stynn inna dæm ska brættas. Sea får dæm stå milla staggåtrennåm e døgn ell to for å stivn te. Å engkvainn råa mått dæm vel ha for skibrættåm hass Brå å. Kleinar va dæm vel itj borti Kællgæri der.

Det va my likar før. Da kuinn Husmanden knyt på sæ skia vinters dag å stryk eins ærend utpå Plassen ætte e oljekainn, ein fluggufangar ell engkvart småtterie'. I dag lyt du planer på vukkuvis å færrå langt ne' – over veiinn ætte det du trøng, – omdet så itj e mer einn e skjebå' einfer. – Moinn tøk itj det va nå å heill oppe ætte når dragstingainn fekk vei åt Jonsvatne' og dinn ønger generasjon i Sjøbygden mæst kom å sto og kopa og spol ætte «service». For det ha dæm lært sæ ni blankbygden å på Heimdaln. Men nåinn «service» hill da 'tj Moinn på å to heim. Det va da trångt nok læll borti hyllåm på Plassa. Men borti Kællgæri ha dæm «service», – det næmt dæm fler-gång ti apperate.

Det va my likar før når dæm hill-te med skireinne 'pi Sjøbygden. Da va det svart tå følk uti Justbakka vinters dag. Dit kom nerståggåbygging og dæm frå børttersia ælven for å prøv sæ om hæljinn. Dæm va morsk uti bakkåm, men kuinn rætt værrå lite karravolinn å.

Men det gjærs klein ski no te dags. Det e mæst bærre som nå spona. 'N Oddvar Brå for å stekkla på nå slag borti Kællgæri som d'itj va bøvona ti. – Nei, da jøl 'n staute ski gammel-Markinn. Det va vuddu ti dæm, og dæm hill for ein støyt uti bakkåm. Å lærbinningainn måta åt både pluggaskom og labbåm. Det kleinst va snøra over resta, – for vart det blåknuta på dæm i kailla så kuinn dæm værrå troillåt å få opp. Så når 'n va onginn og va uti Justbakka, så vart d' tj ainna råa somti einn å stryk bortåt Åsheim å kakk med skistaven borti gangdørra. Da kom a Petrine ut med varmvassøstern å tina opp knutainn. Sea fekk du kom inn å værm dæ på ve'kassa med lite kaffe.

Det va lite dramattikk å, uti bakkåm i Sjøbygden. Her braut 'n Bertram på Kleiven åv ein fot ein vinter. Skjønt ongainn som sprang heim åt 'n Brønnell å fortælt om skjæffala, ment at foten va itj tåbrøtte. For deinn låg da 'tj att uti bakka, sa dæm.

Men nå slekt haul 'n ailler snakk om frå borti Kællgæri. – Vadde-så-lekt! 'N Oddvar Brå kom att uten å ha skamferre sæ det slag. Itj så pass som e u-lite sunnutrækk haul 'n snakk om derrifrå.

Det fær lite følk i Sjøbygden no-te-dags. Før hill det da på å for engkvainn krammkarn, men dæm ha komme bort aill. Trøng du på e styttj barbersåp ell ein lampveik så har du 'tj 'n Stram-Olsen som kjæm med det længer. Å ingen fær å spør ætte kuompå sea Kostkailln slutta færrå. Men følk e da vel uinn-skyllt, – for dæm veit da 'tj kerr e skikkele kostæmn e i dag.

Men her sett Husmanden å jabbe om Justbakkin og Kællgæri og aillt det som e, å glømme mæst bort å gå og still kua og gjeita te me'kveills. Å i mærrå e det bærre å ta ryggækken å stryk ni blankbygda på hainnel. Men nåinn «service» bli d'ij heimdrigge for det. Nå slekt heill itj Husmanden på å bæsså bort tå pængåm sinn på. For lik rætt som 'n kainn gjørrå sæ nåinn nøtte tå det, så kainn det bli liggainn å sløng uti kammerse' på Måssåhauga i vinter. Sea e det kanskje bærre å fol det på donginn når værrå kjæm.

Bestemors vevstol

Jeg hadde et erend på lofte – jeg glemte av hvilken grunn –
jeg sto bare der og grunnet og drømte en liten stund.
Det var bestemors vevstol i kroken – den ville meg noe – men hva?
En fjern og uvirkelig stemme – jeg syntes den tydelig sa.

Du nåtidens travle husmor – hva er det du ser der du står –
et gammelt og nedstøvet monstrum – tært av alder og år.
Jeg var engang et viktig redskap – endel av din bestemors liv –
vi arbeidet taktfast sammen, med skyttelen mil etter mil.

Jeg husker den første tiden – en ungmø med gullglans i hår,
Så kjapt og så lett hørtes slaga – det ble utstyr til egen gård.
Og så ble det trangt oppi benken – det ble flere som skulle ha
klær
Så tynn og så mjuk var den tråden – som den hemmelig lengsel
den er.

Men snart trengs det solide stoffer, som ikke så snart slites ut,
ja vadmél var det som trengtes til en voksende odelsgut.
Og når knærne og baken var utslitt, og bota ei lenger hang på –
ja da var det tiden for matta – noe fint måtte golve og få.

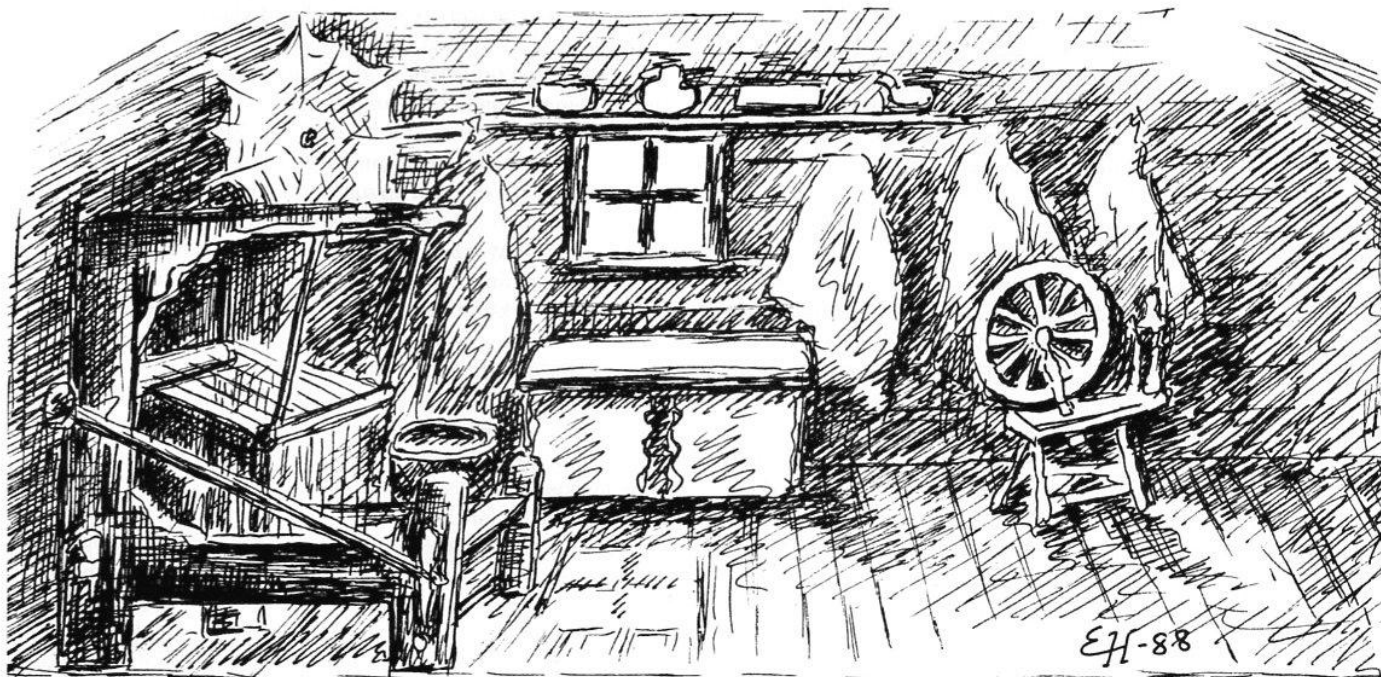
Og filler ble klippet i rader – og nøster i kurven lagt ned.
Og renninga som kom på bommen – var sterk så jeg kjente det
sved.
Og render i regnbuens farver – de lyste i komposisjoner.
Et spekter av kjære minner – i glade – vemodige toner.

Din bestemor satt her i stolen – og imellom hun spadt sitt garn.
Trofast hun skjøttet sin gjerning – sitt livsverk for mann og barn.
Men tidlig ble ryggen krøket – hun tidlig fikk sølv i sitt hår.
Hun var av det edle slaget – av de vi ei flere får.

Du nåtidens travle husmor – hva bruker du tiden til?
Den tiden som blir tilovers når maskinene gjør sitt spill.
Jeg bøyer mitt hode beskjemmet – har ikke nå svar å gi.
Jeg hører til nåtidens kvinner som sløser med kostbar tid.

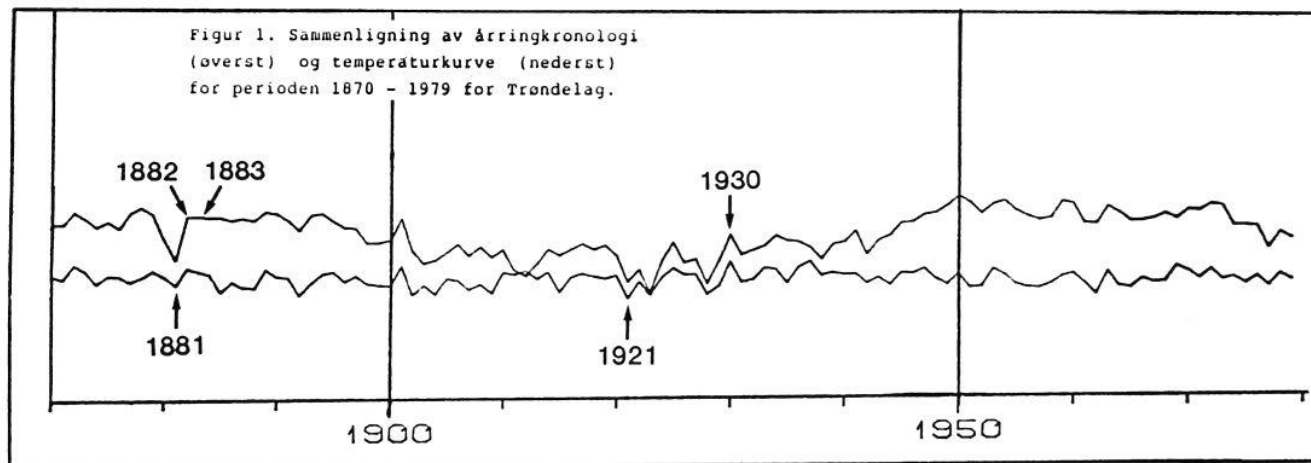
Hun visste å utnytte dagen – fra morgen til sent å kveld,
men roen og harmonien hun hadde alikevel.
I kroken der oppe på loftet – en edderkopp vever sitt nett –
Med fjerne usynlige hender – et stoff så uvirkelig lett.

R.R.S.

Dersom trærne kunne fortelle!

—Av Terje Thun—

Mange har sikkert under turer ute i skog og mark stoppet ved et stort furutre, kanskje mange hundre år gammelt, og tenkt: «Enn om du kunne fortalt om dine opplevelser gjennom årenes løp.» Nå er det slik at tiden slett ikke lar trærne være upåvirket. På samme måte som lydbølger kan preges inn på en grammo-fonplate, setter bl.a. klimaets svingninger sitt preg på trærne og trærnes årringer. Vår oppgave blir å kode og gjengi den informasjon som ligger i årringene.

Det er vel kjent at dersom vi teller årringene på en stubbe, finner vi ut hvor gammelt treet var da det ble hogd. Ser en derimot litt nærmere på årringene oppdager man en stadig veksling mellom smalere og bredere ringer. Dette har ofte sammenheng med sommerklimaets vekslende fra år til år. Både hos furu og gran vil en varm sommer vanligvis gi en bred årring og en kjølig sommer en smal årring. Dette er framstilt på figur 1, hvor den nederste kurven viser variasjonen for sommertemperaturen, det vil si middeltemperaturen for mai – august for perioden 1870 til 1979. Den øverste kurven viser variasjonen i årringbredden for samme tidsrom. Det vil si at breddene for alle årringene fra sentrum og ut til barken er målt på en spesialkonstruert målemaskin. Måleresultatene er deretter framstilt slik at årstallene er avmerket på den vannrette aksens og bredden på årringene på den lodrette aksens. Vi får dermed en takkete kurve som gjenspeiler variasjonene mellom brede og smale årringer, og som vi ser på figuren avspeiler årringkurven sommertemperaturen på stedet og i den tiden treet levde.

La oss se nærmere på noen årstall. Mange som opplevde den varme 1930-sommeren husker den nok enda. Dersom vi ser på årstallet 1930 på kurven ser vi at både temperaturen og årringkurven peker opp. Den kjøligste sommeren i dette århundrede er til nå 1921. På kurvene ser vi at både temperaturen og veksten er lav. I dette tilfellet har vi en årringkurve som går like langt tilbake som de meteorologiske data, men det vokser mange trær rundt omkring i Klæbu som er enda eldre, og som kan gi klimainformasjon til enda fjernere tider. Men hva med alt tømmeret i gamle bygninger, eller alle de gamle stakkene som finnes rundt omkring i myrer og tjern? Dersom vi kan finne alderen på disse stakkene kan vi skaffe oss klimainformasjon mange hundre år tilbake i tiden.

Nå finnes det en mulighet ved hjelp av årringanalyse til å finne den eksakte alderen både på tømmerstokker i bygninger, og for svært gamle stokker i myrer. Prinsippet er vist på fig. 2. Man starter med å bygge opp en såkalt referansekurve som viser variasjonene i årringmønsteret i en lang periode. Den ene enden av kurven er forankret i et kjent årstall, f.eks. på et nyfelt tre. Så arbeider man seg gradvis bakover i tid. Ved å benytte bygnings-tømmer hvor den ytterste serien av årringer ble dannet på samme tid som den innerste serien av årringer på det levende treet, dvs. den perioden bygningstømmeret overlapper med det levende materialet, har man forlenget årringkurven. Ved å benytte stadig eldre materiale tatt fra ulike trekonstruksjoner eller jordfunnet tre, kan man utarbeide årringserier som går stadig lengre tilbake i tid. Viktig er det imidlertid at antallet felles år, overlappingsår, mellom to kurver som sammenlignes er tilstrekkelig. Det er også viktig under utarbeidelsen av en referansekurve å benytte så mange samtidige stokker som mulig. Referansekurven blir dermed en standardkurve for området, basert på middelet av mange stokker. Jo flere stokker som regnes inn i kurven, desto tydeligere kommer de felles, klimatiske betingede vekstpåvirkninger fram på standardkurven, samtidig som de individuelle vekstsærpreget hos enkeltstokker dempes.

Sammenligning av et større antall stokker er et arbeid som vil være svært tidkrevende uten bruk av databehandling. Alle stakkene som undersøkes blir sammenlignet parvis i alle tenkelige overlappingsposisjoner. For å gi en tallmessig vurdering av samsvaret mellom årringkurvene til de ulike stakkene, benyttes opp til fire forskjellige statistiske parametre. I tillegg sammenlignes kurvene visuelt for de aktuelle overlappingsområdene.

Ved å benytte dette prinsippet på gammelt bygningstømmer og tremateriale fra arkeologiske utgravninger er det nå bygget opp en standardkurve for Trøndelag som går fra nåtid og tilbake til år 690 e.Kr. Men det ligger fremdeles stokker av furu i våre myrer og tjern som kan bringe oss flere tusen år tilbake. Furu er blant de første treslag som invaderte Norge like etter at innlandsisen begynte å trekke seg tilbake etter siste istid for omtrent 10.000 år siden. Rundt omkring i myrer og tjern ligger det derfor mange muligheter for å framskaffe detaljert klimatiske kunnskaper.

Gamle opptegnelser

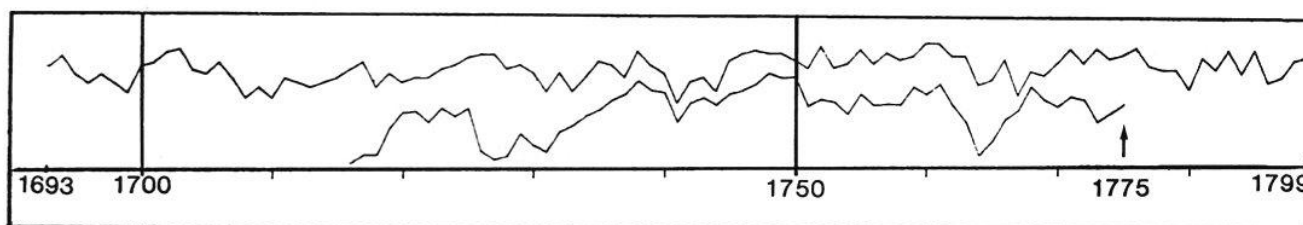
Når en har utarbeidet en lang årringkronologi for et område, kan det være interessant å sammenligne vekstvariasjonene fra år til år med gamle dagboksnotater. I 1985 hadde Ole Svaan en artikkel i dette årsskriftet om Arnt Paulsen Nordsets dagbok. I disse dagboksnotatene er det bl.a. gjort rede for været og avlinger for perioden 1828 – 1883. Det er godt samsvar mellom disse gamle dagboksnotatene og den årringkurven som nå er utarbeidet over 100 år etter at notatene er gjort.

Jeg kan her nevne et par eksempler på dette gode samsvaret fra årringkurven øverst på fig. 1. Fra 1881 står det i Arnt Paulsens notater bl.a.: «Jeg minnes ikke slikt vær så sent på våren. Det var få som fikk sådd i mai. De fleste ble ikke ferdig med våronna før langt uti juni. Bygget ble brukbart, men havren frøs.» Det er tydelig at det var en dårlig vår og kort sommer i 1881. På årringkurven ser vi at det er svært dårlig vekst denne sommeren. Men, de neste årene blir det bedre, vi ser på nytt i Arnt Paulsens dagbok: «1882 – 1883 ble tørre somrer. Det ble så stor vannmangel at kvernbruket stanset.» Vi vet at en tørr sommer her i Trøndelag som regel også er en varm sommer, og ser vi på vekstkurven igjen, så er både 1882 og 1883 begunstiget med god vekst og brede årringer hos trærne.

Nå vil kanskje noen innvende at en tørkesommer vil redusere veksten. Men, dette er som regel ikke tilfelle hos furu. Furu-trærne har dype røtter og kan ofte utnytte grunnvannet, og vil derfor sjeldent få problemer på grunn av tørke i Trøndelag. Det er derfor temperaturen som blir den klimapåvirkning som begrenser veksten, og som en dermed får et bilde av ved å studere vekstvariasjonene fra år til år.

Årringer til datering av tømmer

Vi har nå sett at årringene kan benyttes til å fortelle oss hvordan sommertemperaturen har endret seg bakover i tiden, og at vi bygger opp en standardkurve basert på vekslingen i årringbreddene. Men, denne standardkurven kan vi også benytte til datering av bygningstømmer. Når en har funnet samsvar mellom årringkurven til noen tømmerstokker fra et hus og en etablert standardkurve for samme område, kan en bestemme helt nøyaktig hvilket år siste årring ble dannet, det vil i praksis si det siste året treet levde, og dermed hogståret for bygningstømmeret.

Figur 3. Referansekurve av gran for perioden 1693 til 1799, og den daterte årringkurven med siste årring fra 1775 innpasset nederst.

Forts. side 9

Kirkemusen paa eventyr

I. Udenlandsreisen.

Den vidt berømte kirkemus
i sine sidste dage
forlod sit ottekanted' hus
for udenlands at drage.
Den største grund til dette tør
nok være kirkens snauhed

for pølse, lefse, ost og smør,
ja, kortsagt tidens flauhed.
En anden grund vi og vist har
til denne sære rømning.
Den arme mus nok greven var
af tidens vantro strømning;
og hvis saa var, da ved du ven,
at kirken ei var hus for den.

II. Drømmesyner

For kirkemus paa maa og faa
ad veien lod det gaa.
Tilslut en fremmed stad den saa,
som hist etsteds i østen laa.
«Der», tænkte den, «er smør og ost,
er kjød og flæsk, er korn og most,
af tællelys er der vist læs,
o, tænk at gaa i mel til knæs!

Forts. side 32

Ikring ei slektstavle

Bjarne Norheim:

(Fåe slekter kan følgjast lenger attover enn til omkring år 1600. Den som er fødd fyrstnads i vårt hundreår (t.d. i 1905), kan truleg finna storparten av sine forfedrar (i rak line) frå ikring år 1600, dvs. ca. 500 menneske.)

Ættetavla stilt meg minner
om den slekt eg aldri møtte.
men som rømmer mine «røtter».
Åtte ledd eg kan sjå for meg,
stykkjom-til eg skimtar fleire:
Mor si slekt spreidd vidt kring fjordar
nord og sør i Trøndelagen,
og mi farsætt meire samla
på dei breie Heidmarksbygder.
Alt i hop er gamle trakter.
Skaldar kvad om deira rikdom.
Men kva song *allmugen* om?

Vakre viser visst vart sungne,
stundom lengselsfulle salmar.
Sælt det var å syngje båsull!
Livet baud på enkle gleder.
Småborn lyste opp ikring dei.
Ungdoms mot og manndoms krefter
bar deim, der dei strei i båten
eller sleit på åkerlandet.

Slik for mange. Andre streva
med ein gardpart, vass-sjuk, steinut.
Gjelda auka, motet minka.
Pengeminner titt seg skodde.
Dagarbeidar vart så mang ein.
Dei som hadde stridd med molda,
prøvde sjeldan nye vegar.
Annleis ved dei tronge fjordar
og oppi dei skrinne dalar:
Ikkje få tok ut på vandring
over fjell til fjerne bygder.
Kring i Trøndelag dei møttest.
Nordfrå, vestfrå, sørfrå kom dei,
fann seg heim og ektemake.
Snart så var dei eitt med folket.
Strev for føda hadde alle.
Var det ufredstid, fekk mange
påbod om å tene kongen.
Menn kom ut på orlogsfarty,
grensevakt var plikt for andre.
Danskekongen og hans hærmakt
kravde *alt!* Dei kravde livet!

Glimtvis ser eg trådar føre
til ei slekt her sør i landet,
som visst åtte makt og vørtnad.
Men dei nemnest ikkje lenger.
Å bli gløymd er titt det beste! –
Somme fekk ein hastig ende:
orlogsgasten som vart borte
i ei hamn i Nørre Tyskland,
bonden som i Mjosa drukna,
visstnok under tømmerfløyting,
mannen som brann inne da han
berga sine ut or huset.
Usæl ho som i si stugu
teken vart, med alt ho åtte,
av eit overhendig leir-ras
som den store elva løyste!
Vanfør var ho alltid sidan. –
Mange born rett tidleg døydde,
fraus og svalt i klene husrom.
Far laut ut til havs, på fiske,
mor laut ta hans onnearbeid.
Når det skymdest imot natta.
nok det hende at ho måtte
ut og be om mjøl til grauten
åt seg sjølv og bornom sine.

Men var livet berre blodslit?
Ikkje utan mål og måte! –
Ungdomen som gjekk for presten,
inngangs-koner med sitt brystbarn,
altarmesse med si høgtid,
lesarmøte hos ein granne,
og den sæle julekvelden –
over harde kvardagslivet
såg dei visst ein gløtt av himmel!
Og så kom han, våren, våren!
Men det jamnaste var slitet!
Ungdoms draumar oftast stanga
mot det høge, harde fjellet.
Berre rikmanns sønner kunne
råde for si eiga framtid.
Døtrer måtte ut og «tene».

Ut på atten hundre-talet
ljøsna det for menig-mannen.
Slutt det vonoms vart med krigar.
Hauge og hans trugne venner
nådde fram til dal og flatbygd,
kveikte von for tid og æve.
Skolemeistarar fann fram skrinet
og tok ut til sine grender.
Thrane lærte småkårs mannen
at det styrke er i samhald:
om han jordlaus var, han kunne
vinna vørtnad i eit yrke!
Wergeland og andre skaldar
lyfta menig mann mot ljøset.
Grundtvig styrkte ungdoms lengsler.
Og på Tinget ikkje høyrdest
berre prost og prokurator!

Mor og far har lange slokna;
men dei lever enn her inne.
Her er bordet som dei sat ved,
her heng klokka som dei følgde.
Opp dei såg ved timeslaga,
tenkte visst: Kor fort det kveldst! –
Best-foreldrar vél eg minnest!
Over deira bustad skin det
som om kveld ved jonsok-leite.

Rart det var å finna namna
frå dei mange eldre slektsledd,
veta litt om alle desse
som i hug og hold oss følgjer.
Veta litt, ja! – Deira strider
med seg sjølve og Vårherre,
går 'kje fram av noka tavle.
Sorg og saknad, håp og vonbrot,
krigane med sine redsler,
gråt når mann og bån dei mista,
suget når dei vanta brødet,
skamma, om dei måtte tigge –
inga ord kan samle dette!
Ottan for den siste reise,
samvets kval i nattemørkret,
freden, om dei Krist fekk skode
og hans gjerning til vår frelse –
dette og kva helst ein nemner,
såg og kjende berre Gud!

Skysstasjoner fra «gamle tider»

-Av Helene Jonasen

Bøndene har fra gammelt av vært pålagt å ordne skyss, blant annet for kongens budbringere, som adelen, biskopen og andre høye embetsmenn. De skulle ha friskyss. Dette var en særlig tung byrde for bøndene langs ferdsselsveiene i utkanthydene. Utover friskysen skulle det også gå skyss mot betaling, den som ble kalt for pengeskyssen. De bøndene som fikk disse pliktene måtte ha en gård som var stor nok til å fø en hest på.

Skysse-loven som kom 6. juli 1816 ble en del forandret. Det ble åpnet adgang til opprettelse av faste skysstasjoner, og friskysse som embetsmenn og andre hadde rett til ble nå betalt over statskassen. Skysse av betalende reisende kom etter hvert i faste former og ble ansett for en offentlig sak.

I sin reisehåndbok Gamle Norge har engelskmannen William Henry Breton skildret en skysstasjon først på 1800-tallet: «Før den reisende begynner sin tur, vil det være på sin plass å gjøre han kjent med den kost han vanligvis finner underveis. Av skysstasjonene er et lite fåtall gode, andre er noenlunde bra men de aller fleste er skitne og usle. Et av våre små landsens vertshus er bedre enn de beste av dem, og billigere. På hver stasjon er der, eller skulle der være, en godkjent prislister, men den blir bare fremvist på middelmådige stasjoner. Hvis den ikke kommer for dagen, må man på beste måte verge seg for opptrekkeri. På de steder hvor verten virker mer respektabel enn gjennomsnittet av skysskaffere, ble man nesten uten unntakelse utsatt for opptrekkeri. Prisene stod i direkte forhold til vertens høflighet og viste at han var fullstendig blottet for samvittighet. Også på middelmådige stasjoner var prisene somme tider ublu. Det ble forlangt en daler for litt høy spredd på gulvet til seng og litt melk. Kosten på de fleste stasjoner er ikke av den beste. Bacon er ofte tilgjengelig, men da grisene ofte fores med avfall, døde hester etc. kunne bare den rene nød friste meg til å smake på det. «Flatbrød», som ligner kaker laget av høy og havre, samt smør, kan fås overalt, og sort rugbrød som er høyst usmakelig. Melk er ikke alltid å få, og den man får, er ikke sjelden sur. Grunnen er at kuene om sommeren går på beite i fjellet, kanskje 20 km. borte, og melkeproduksjonen må transporteres til bondens gård på hesteryggen. Å sende disse hver dag ville være meget ubeleilig, og de blir derfor sendt i store kvanta med passe mellomrom. I varmt vær blir melken snart sur, men drikkes meget i den tilstand, Fløten, som på forhånd er kokt, holder seg noen dager. Stor ros er blitt den norske ost til fordel, men vår egen er uendelig meget bedre. Kaffe serveres overalt».

Som vi ser, har Breton hatt dårlig erfaring med skysstasjonene her til lands. Det var jo dårlig stell før i tida, men så ille som han beretter, har jeg vanskeligheter med å forstå. Breton var muligens en som likte å kritisere, samtidig som han ville fortelle hvor han kom fra. Ordtaket «Borte bra, men hjemme best» passer godt her.

Etter hvert ble det flere som reiste og turisttrafikken vokste, og en ny skysslov tvang seg fram, den kom 4. juli 1893. Den bestemte at det overalt i Norge ved hovedveier skulle finnes skyssanstalter, dels tilsligselsskifter, hvor en skysskaffer sørget for skyss på bestilling.

Skysskafferen måtte sørge for å ha alt utstyr i orden, som hester og kjøretøy. Lensmannen skulle påse at kjøretøyet til enhver tid var istand. Det var og plikt til å tilkalle dyrlege. På de største skyssstasjonene var det ikke uvanlig at de hadde 10 - 12 hester, med anledning til å leie hester på nabogården. Kjøretøyet var vanligvis trille og karjol, om vinteren var det slede og sluffe.

Dagbøker måtte også føres. Alle reisende som kom til «gårds» skulle forevises dagboka hvor de måtte skrive sitt navn, tiden for oppholdet, hvor de kom fra og hva slags skyss de hadde tatt. Ellers måtte det føres inn hvis noen av de reisende hadde noe å klage på, når det gjaldt skyssen og oppholdet. Dagbøkene skulle forevises fogden eller politiet minst 4 ganger i året.

Loven ble 11. juli 1924 avløst av en ny lov om skyssvesenet, men behovet falt snart bort, p.g.a. bilene, og loven ble derfor opphevet 25. juni 1951.

Alfred

Kontrakt

Jeg underskriver Albin Brøtters forberedte mig
at at overlevere og herved fejlt Nation paa min Grand Brøtters
i Albin Brøtters paa 1de October 1877 for den ved Klutten Læ-
sestykke til Brøtters af 13de November 1877 hervedgjode Tode-
gjælder af 600 - sin hundred - Kroner aarlig (for hushold Brøtters
tion af 1de August d. d.) som ved de overenskomne med den
af 17de Juni 1869 &c.

1
2
3

1. Høvedet holder forplægter jeg mig til
at holde 2 spede og 2 Rørrocker i spædvarig Hand,
at holde de til Rensende Rensende Rensende og hen-
sejlsomme Høvedet holder med Læder i god Hand,
i Rensende af Høvedet giver at holde mindst 2. Rør-
dette med Høvedet og Læder forplægter Værelset dis-
ponere for Rensende.

Tordisagt har jeg at holde mig den hele vinter. End
gjældende Skydelsogjælling i flerehellig, ligesom jeg forstod at alle mig
alle de Riddesbæder som alle samme tilkommer færdt. Thadans holdes

Denne Lovbrot er hinderende for det første i A-1 -
Aar regnet fra 1de Januar 1880 og her siden saavel af mig
soom de Offentlige opsiges med 3 Løe - Maanedens Værd

Brattum den 27de September 1879.

Klaus Prothmann

Til Venlighed

P. T. Smith

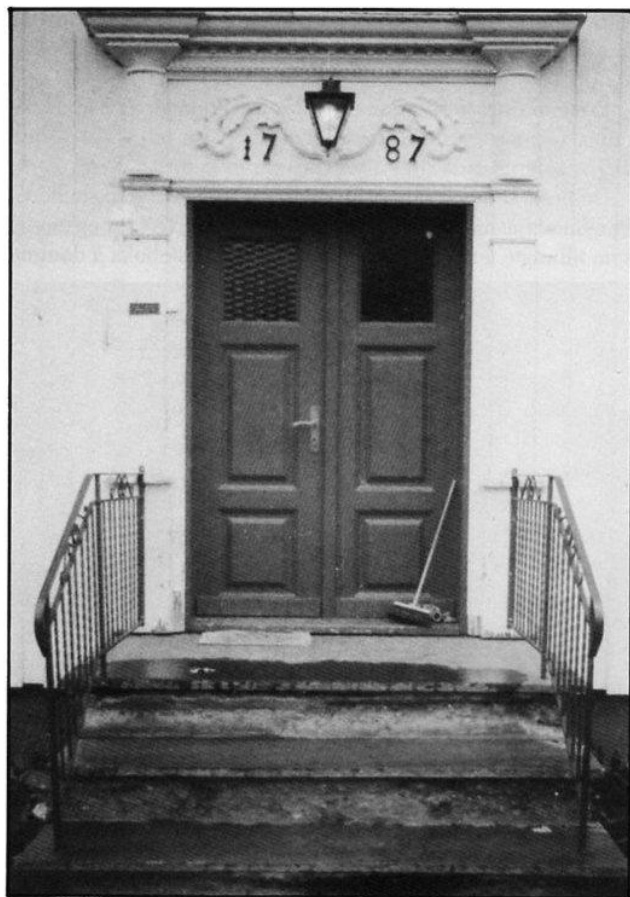
Ch. Peterson.

Asperula oberia

Londre Franchijens Ant. 18de Oktober 1879

L. Moksness,

[illegible][illegible]

[illegible]

Den eldste datteren, Marta, g. Devle, f. 1905, forteller at hun husker en god del fra den tida. Hun var tidlig med i det daglige arbeidet på gården, både ute og inne, og i fjøset. Hun forteller videre at de som serverte gjestene hadde det travelt med å vaske seg og skifte om mellom hver gang de skulle servere. Serveringsantrekket var sort kjole og hvitt forkle. Om de brukte dette antrekket daglig, husker hun ikke, eller om det var bare søn- og helligdager og da kong Håkon var der. Heller ikke husker hun noen priser, men hun tror at gjestene betalte direkte til mora. Drikkepengen var det aldri snakk om.

Ved siden av hovedlåna var det i denne tida et hus som de kalte «taterstuggu». På grunn av sin status som skysstasjon var Brøttem forpliktet til å huse tater. I «taterstuggu» hadde de et stort rom i andre etasje, «storsalen», hvor taterne fikk være. Det var senger der, men sengetøyet holdt de seg selv. Hvorfor det var forskjell på taterne og de øvrige reisende, vites ikke, men det er mulig at det hadde med prisen å gjøre. Vertsfolket hadde bare godt å si om taterne, det var aldri noen problemer med dem.

De reisende som kom fra Heimdal Jernbanestasjon og ikke hadde skyss oppover, men gikk den lange veien, de måtte ringe

til Brøttem å si fra, for folket på gården måtte jo være oppe for å ta imot om natta. Taterne skulle alltid være i hus før klokka 22.00.

Brøttem drev skysstasjon til 1925, med unntak av 2 år. Hans nabo, Grendstad gård, holdt skysstasjon fra juli 1914 til juli 1916. I denne tida drev Brøttem som gjestgiver.

De fleste som var innom Brøttem var trolig de som skulle videre med båten til Selbu, eller de kom derfra. Det var og en del som tilbragte ferien sin på Brøttem. Etter gjesteboka å dømme

Reiserliste for Brøttem Skysstasjon 1892 - 1914.

Tidspunkt	Norsk	U.S.A	Fr.	Eng.	Tysk	Svensk	Dan.	Ungr.
30/8-21/11-92	17			4				
15/5-22/11-93	63			3	1			
27/4-10/12-94	226			16				
3/2-29/11-95	165	2	2	24	2			
27/4-2/11-96	120	2	2	11		1		
28/3-8/11-97	152			6		2	1	
11/4-9/12-98	216		1	6	2			
3/4-7/12-99	217			14				1
28/3-26/10-00	301			17	7			
15/5-5/12-01	354			12	2			
3/3-17/12-02	158	1		3	2		1	
15/5-5/8-03	120		1	5				
1/8-25/11-04	97			7	6			
24/5-11/10-05	50			2			3	
23/5-17/12-06	62				2			
5/5-13/10-07	122	2		5	4		2	
4/7-13/10-08	138							
22/6-22/11-09	180				2			
16/1-14/8-10	70							
3/6-6/12-11	226		2	5	2			
20/3-12/7-12	180		2	2				
12/7-8/11-13	112							
1/6-10/9-14	40							
	3395	7	10	142	32	3	7	1

Anmerkninger.

A. Vedkommende Landskydsen.

- Mod enkelt Skyds kan der forlanges befordret med 1 Hest for Kariol, Kjørre eller Slæde 1 voksen Person med Tøi af Vægt indtil 35 kg. og med 2 Heste for aaben eller lukket 4-hjulet Vogn 2 voksne Personer med Tøi af Vægt indtil 75 kg.
- Mod 1/4 Skyds kan der forlanges befordret med 2 Heste for aaben eller lukket 4-hjulet Vogn 2 voksne Personer og 1 halv voksen Person med Tøi af Vægt indtil 75 kg.
- Mod 1/4 Skyds kan der forlanges befordret med 1 Hest for Kariol, Kjørre eller Slæde 1 voksen og 1 halv voksen Person med Tøi af Vægt indtil 35 kg. og med 2 Heste for aaben eller lukket 4-hjulet Vogn 3 voksne Personer med Tøi af Vægt indtil 75 kg.
- Med 2 Heste for Vogn paa Meier eller Slæde kan der forlanges befordret 1 voksen Person mere end ovenfor under No. 1, 2 og 3 anført for Befordring med 2 Heste for 4-hjulet Vogn.
- Mod 1/4 Skyds kan der forlanges befordret med 1 Hest for Kjørre eller Slæde indtil 2 voksne Personer med Tøi af Vægt indtil 35 kg.
- Til halv voksne Personer henregnes Børn fra 3 til 14 Aar; Børn under 3 Aar medregnes ikke; 2 halv voksne Personer regnes lige med 1 voksen.

Skyds-Dagbog

for

Skydestationen Brøttem

beliggende i Klæbu Thinglag,

Skjendev og Selbu Fogderi.

Går Brøttem Skyds til følgende Stifter:

Heimdal 18 Kilo meter

"

"

Skjendev og Selbu Fogderi g. Skj.

Andr. Petersen

Om Skydsbetalingen, se med

Thronhjelm.
Johan P. Sundt Vogtstruffen.

1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100	2101	2102	2103	2104	2105	2106	2107	2108	2109	2110	2111	2112	2113	2114	2115	2116	2117	2118	2119	2120	2121	2122	2123	2124	2125	2126	2127	2128	2129	2130	2131	2132	2133	2134	2135	2136	2137	2138	2139	2140	2141	2142	2143	2144	2145	2146	2147	2148	2149	2150	2151	2152	2153	2154	2155	2156	2157	2158	2159	2160	2161	2162	2163	2164	2165	2166	2167	2168	2169	2170	2171	2172	2173	2174	2175	2176	2177	2178	2179	2180	2181	2182	2183	2184	2185	2186	2187	2188	2189	2190	2191	2192	2193	2194	2195	2196	2197	2198	2199	2200	2201	2202	2203	2204	2205	2206	2207	2208	2209	2210	2211	2212	2213	2214	2215	2216	2217	2218	2219	2220	2221	2222	2223	2224	2225	2226	2227	2228	2229	2230	2231	2232	2233	2234	2235	2236	2237	2238	2239	2240	2241	2242	2243	2244	2245	2246	2247	2248	2249	2250	2251	2252	2253	2254	2255	2256	2257	2258	2259	2260	2261	2262	2263	2264	2265	2266	2267	2268	2269	2270	2271	2272	2273	2274	2275	2276	2277	2278	2279	2280	2281	2282	2283	2284	2285	2286	2287	2288	2289	2290	2291	2292	2293	2294	2295	2296	2297	2298	2299	2300	2301	2302	2303	2304	2305	2306	2307	2308	2309	2310	2311	2312	2313	2314	2315	2316	2317	2318	2319	2320	2321	2322	2323	2324	2325	2326	2327	2328	2329	2330	2331	2332	2333	2334	2335	2336	2337	2338	2339	2340	2341	2342	2343	2344	2345	2346	2347	2348	2349	2350	2351	2352	2353	2354	2355	2356	2357	2358	2359	2360	2361	2362	2363	2364	2365	2366	2367	2368	2369	2370	2371	2372	2373	2374	2375	2376	2377	2378	2379	2380	2381	2382	2383	2384	2385	2386	2387	2388	2389	2390	2391	2392	2393	2394	2395	2396	2397	2398	2399	2400	2401	2402	2403	2404	2405	2406	2407	2408	2409	2410	2411	2412	2413	2414	2415	2416	2417	2418	2419	2420	2421	2422	2423	2424	2425	2426	2427	2428	2429	2430	2431	2432	2433	2434	2435	2436	2437	2438	2439	2440	2441	2442	2443	2444	2445	2446	2447	2448	2449	2450	2451	2452	2453	2454	2455	2456	2457	2458	2459	2460	2461	2462	2463	2464	2465	2466	2467	2468	2469	2470	2471	2472	2473	2474	2475	2476	2477	2478	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486	2487	2488	2489	2490	2491	2492	2493	2494	2495	2496	2497	2498	2499	2500	2501	2502	2503	2504	2505	2506	2507	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569	2570	2571	2572	2573	2574	2575	2576	2577	2578	2579	2580	2581	2582	2583	2584	2585	2586	2587	2588	2589	2590	2591	2592	2593	2594	2595	2596	2597	2598	2599	2600	2601	2602	2603	2604	2605	2606	2607	2608	2609	2610	2611	2612	2613	2614	2615	2616	2617	2618	2619	2620	2621	2622	2623	2624	2625	2626	2627	2628	2629	2630	2631	2632	2633	2634	2635	2636	2637	2638	2639	2640	2641	2642	2643	2644	2645	2646	2647	2648	2649	2650	2651	2652	2653	2654	2655	2656	2657	2658	2659	2660	2661	2662	2663	2664	2665	2666	2667	2668	2669	2670	2671	2672	2673	2674	2675	2676	2677	2678	2679	2680	2681	2682	2683	2684	2685	2686	2687	2688	2689	2690	2691	2692	2693	2694	2695	2696	2697	2698	2699	2700	2701	2702	2703	2704	2705	2706	2707	2708	2709	2710	2711	2712	2713	2714	2715	2716	2717	2718	2719	2720	2721	2722	2723	2724	2725	2726	2727	2728	2729	2730	2731	2732	2733	2734	2735	2736	2737	2738	2739	2740	2741	2742	2743	2744	2745	2746	2747	2748	2749	2750	2751	2752	2753	2754	2755	2756	2757	2758	2759	2760	2761	2762	2763	2764	2765	2766	2767	2768	2769	2770	2771	2772	2773	2774	2775	2776	2777	2778	2779	2780	2781	2782	2783	2784	2785	2786	2787	2788	2789	2790	2791	2792	2793	2794	2795	2796	2797	2798	2799	2800	2801	2802	2803	2804	2805	2806	2807	2808	2809	2810	2811	2812	2813	2814	2815	2816	2817	2818	2819	2820	2821	2822	2823	2824	2825	2826	2827	2828	2829	2830	2831	2832	2833	2834	2835	2836	2837	2838	2839	2840	2841	2842	2843	2844	2845	2846	2847	2848	2849	2850	2851	2852	2853	2854	2855	2856	2857	2858	2859	2860	2861	2862	2863	2864	2865	2866	2867	2868	2869	2870	2871	2872	2873	2874	2875	2876	2877	2878	2879	2880	2881	2882	2883	2884	2885	2886	2887	2888	2889	2890	2891	2892	2893	2894	2895	2896	2897	2898	2899	2900	2901	2902	2903	2904	2905	2906	2907	2908	2909	2910	2911	2912	2913	2914	2915	2916	2917	2918	2919	2920	2921	2922	2923	2924	2925	2926	2927	2928	2929	2930	2931	2932	2933	2934	2935	2936	2937	2938	2939	2940	2941	2942	2943	2944	2945	2946	2947	2948	2949	2950	2951	2952	2953	2954	2955	2956	2957	2958	2959	2960	2961	2962	2963	2964	2965	2966	2967	2968	2969	2970	2971	2972	2973	2974	2975	2976	2977	2978	2979	2980	2981	2982	2983	2984	2985	2986	2987	2988	2989	2990	2991	2992	2993	2994	2995	2996	2997	2998	2999	3000
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Sensasjonelt funn i Klæbu: Bygdeborg fra folkevandringstida

Av Harald Langås

I forbindelse med en historisk vandring i regi av Klæbu Historielag torsdag kveld, ble det med stor grad av sannsynlighet fastslått at det ligger rester av en bygdeborg på Tanemsåsen i Klæbu.

Konservator Kalle Sognnes fra arkeologisk avdeling ved museet i Trondheim, ledet «vandringen» der en konstaterte at gamle antakelser og sagn, trolig nok en gang har en kjerne av sannhet. Alt taler for at det virkelig har ligget en bygdeborg på Tanemsåsen for ca. halvannet årtusen siden.

Historisk interesserte i Klæbu har lenge undret om det ikke skulle finnes rester av en bygdeborg på Tanemsåsen. I Klæbuboka bind II, er også dette nevnt. Likevel er det ikke før i den siste tida at en har gått terrenget nærmere etter «i sømmene».

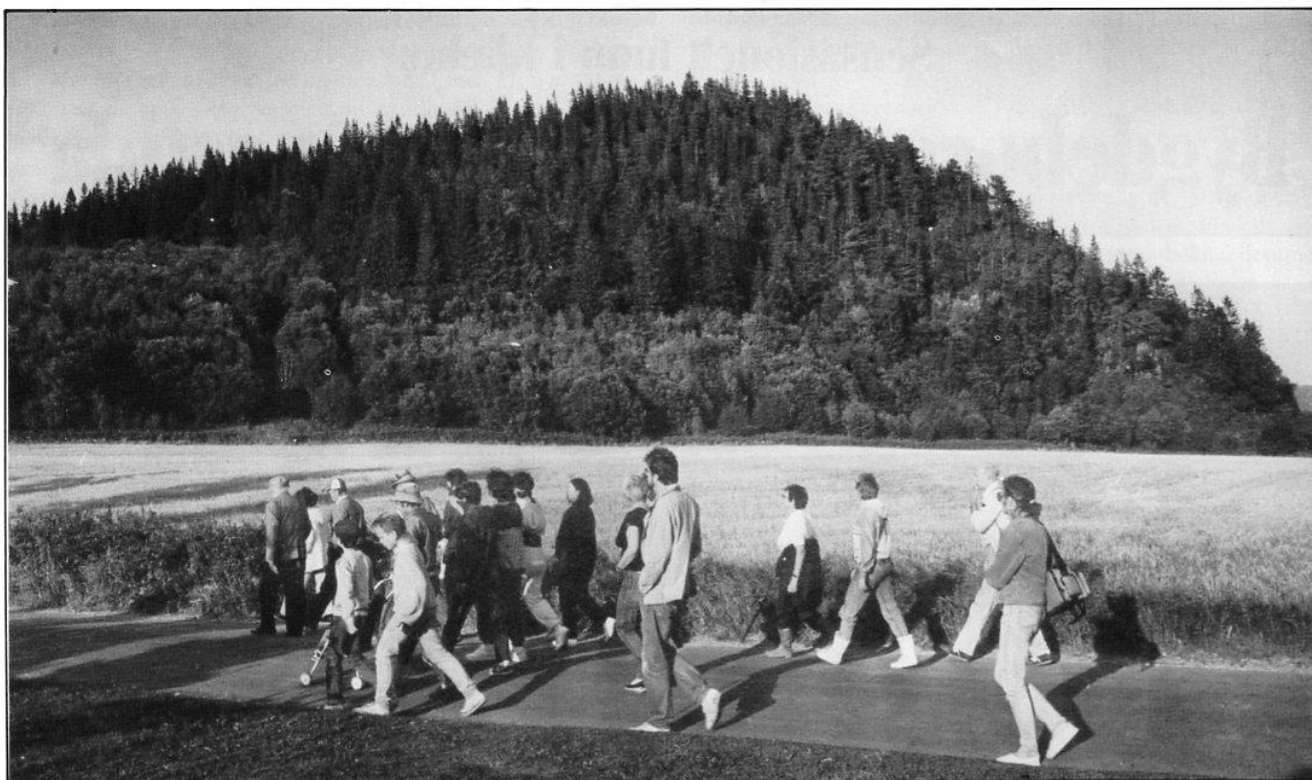
Kalle Sognnes fra arkeologisk avdeling ved museet, har flere ganger besøkt Tanemsåsen, og da han sammen med ca. 30 historieinteresserte, torsdag la ut på den historiske vandringa til Tanemsåsen, gjorde han det klart at han personlig hadde stor sansa for teorien om en bygdeborg på den karakteristiske åstoppen, sjøl om en ennå ikke hadde rene fysiske bevis for at så er tilfelle.

Fra år 400 til 600 etter Kristus

Kalle Sognnes redegjorde for bygdeborger rent generelt, før vi la ut på den interessante turen til Tanemsåsen.

De såkalte bygdeborgene ble anlagt i en periode med stor inderose i landet, det vil si den såkalte folkevandringstida som en tidfester til perioden år 400 til ca. 600 etter Kristus.

Da var deler av Norge bebygget med små bondesamfunn, som kunne ha en betydelig befolkningskonsentrasjon.

For å sikre liv mer enn eiendom, bygde en så bygdeborger på høgtliggende steder, strategisk plassert. Ei bygdeborg behøvde ikke å være et prangende byggverk. Mest trolig var det bare et system av murer for å hindre adkomsten og til beskyttelse og forsvar når herjende bander passerte.

I ufredstider trakk folk seg tilbake dit, kanskje også medbrakt bufe, mens gårdene og husa nede i bygda fikk ta støytten om fienden kom. De tenkte vel som så at en gård bygde de alltid opp igjen, bare de berget livet.

Bygdeborgene hadde i stor grad naturlige stengsler på flere sider i form av bratte berg, mens en søkte å sikre steder med lettere adkomst med stennurer.

Ifølge Sognnes har en funnet murrester etter bygdeborger der stennuren ennå er et par meter høye. Generelt vet en ikke mye om bygdeborgene, og i Trøndelag skal det finnes ca. 30 steder en antar har hatt status som bygdeborg.

Klæbu er egentlig et lite kartlagt område i historisk sammenheng. Men en har gjort gravfunn, og flere gravhauger er registrert, også i Tanemsområdet. Dessverre kunne formann i Klæbu Historielag, Lars L. Forseth, opplyse at flere av disse haugene er rasert og fjernet så sent som etter krigen. Under den samme vandringa torsdag, la en forøvrig også turen til en gravhaug på Nideng som først nå er lokalisert av Gudmund Røstum.

Sognnes understreket da også at det utvilsomt er historisk miljø i Klæbu og i Tanemsområdet som kan forsvare teorien om en bygdeborg.

Murrester

Kalle Sognnes la ikke skjul på at han betraktet Tanemsåsen som ideell til formålet. Åsen ligger strategisk godt plassert ovenfor områder som sikkert var befolket også i folkevandringstida. Åsen er bratt og nesten utilgjengelig på flere sider, og i tillegg synes det som det er et fast vassoppkomme helt på toppen. Vatn er naturligvis uunnværlig, og en åstopp av en slik beskaftenhet,

med en kilde, ville trolig være et aldeles utmerket sted for en bygdeborg.

Før en kløv åsen til topps, fortalte Sognnes om formasjoner i terrenget han mistenkte for å skjule rester av stennurer. Det var derfor med stor spenning et tjuetalls klæbygger ga seg Tanemsåsen i vold.

Åsen er tett skogbevokst det er derfor vanskelig å danne seg noe helhetlig bilde av terrenget. Men en kunne konstatere at det var vatn på toppen, og likedan antydning til et stengjerde lenger nede på nordsida av åsen.

Men ikke før Kalle Sognnes hadde fjernet mosen på et sted han mente var spesielt interessant, og avdekket stener som utvilsomt var lagt der av menneskehånd, begynte de fleste å føle seg sikre på at her sto en faktisk ved restene av en bygdeborg fra folkevandringstida.

Mye står ennå igjen, før dette kan fastslås med 100 prosent sikkerhet. Men mye taler for at Klæbu Historielag i samarbeide med museet, og kanskje en skoleklasse, alt i nærmeste framtid vil søke å avdekke mer av hva som skjuler seg under mose og mold på Tanemsåsen. Vi venter spent på fortsettelsen!

Historie fra krigens dager

Av Ragna Flatjord

En sein høstkveld, muligens i slutten av november 1941, hendte en underlig liten historie i Klæbu.

Kulissene var perfekt: Store hus med blendingsgardiner for vinduene - granskogen mørk og tung omkring.

Scenen foregikk på en av Bostad-gårdene.

Asbjørn Flatjord forteller:

«Vi var ferdige i fjøset og satt på kjøkkenet med kveldsgrauten. Da banket det på kjøkkendøra. Inn kjem ein «fremmen-kar» som snakke gebrokkent på et språk vi ikke kjenne.

Æ' sjer'n for mæ' fremdeles. Det va' ein stor og kraftig kar. Ha'in va' nærmest sportskledd, - med blå jakke og høge lærstøvla.

Hain' kalt' sæ' for Otto Stray.»

Det var ikke lett å forstå hverandre. Språkproblemene var store. Men etter kvart kom det da i gang en slags samtale, ved hjelp av tegn og fingerspråk.

Den fremmede fortalte at han hadde nødlandet med fly inne i marka en plass. Han sa han hadde passert telefonlinja over til Dragsten, (Høgsjøla?), - omtrent der hvor Gjenvollhytta no ligger.

Han ville ha med folk innover for å hjelpe seg, - til takk lofte han bort bensinen på flyet.

Det var «gyldne dråper» i de dage!

Tollef og Asbjørn Flatjord fulgte ham da til Thønn-myra, - en times gange, - men snudde der. Været var bra. Det var sporsnø, men mørkt, og tungt å gå.

Fremmenkaren fulgte med tilbake til Bostad. Der fikk han mat, - sida overnatta han på en sofa i stua. Otto Stray fortalte i løpet av kvelden at han var gårdbruker i Tyskland, og at han var interessert i alt som hadde med norsk jordbruk å gjøre.

Som en liten erindring fikk han bilde av Bostad til odel og eie. Undres på om det eksisterer i dag, - og hvor? Sannsynligvis ble det revet i stykker og spredd for alle vinder.

Stray lånte telefonen og ringte opp til da-værende Klæbu Pleiehjem. Der var en forlegning av tyske soldater. Stray snakket også med forstander Johnsen i telefonen — hva som ble sagt, vet vel ingen i dag.....

Novembernatta kom - og gikk. Neste morgen ble det «greidd på» en hest oppe i Bostad. Paul Flatjord kjørte fremmenkaren opp på «Hjæmmet». Der fikk Otto Stray låne barbersaker av forstander Johnsen. Han fikk også sjå et kart over Nordmarka som Kåre Johnsen eide, - siden var det sporløst forsvunnet.

Stray ble på Hjæmmet det meste av dagen. Han kontaktet også (pr. telefon) andre tyske soldater, (muligens var de på Sletten). Hva som vidre ble sagt og gjort er litt uvisst.

Men en ting er ganske sikker: En av de tyske offiserene på Hjæmmet fattet mistanke om at det var noe som ikke stemte hverken med mannen eller historien. Han fulgte etter Stray ut døra, - men da la denne på sprang ned over bakken. Stray løp mot handelsmann Holthe, - der forsvant sporene. Stray hadde hoppet av vegen, over ei høg «rein», - og borte var han.

Det ble husundersøkelse hos Holthe. Tyskerne lette høgt og lavt, skjøt også under stabburet - for sikkerhets skyld. Etterpå løp de langs veg-grøfta og inn til gamle Ljosheim. Den ble også skikkelig undersøkt. Uten resultat, - den mystiske fremmede var og ble borte.

Hva var det egentlig som foregikk?

Uhyggen var til å ta og føle på - - .

En av de som var i butikken hos Holthe og tilskuer til det hele var også Einar Bostad. Han syklet straks inn i bygda (eller «opp'un» Åsen) for å varsle at noe var i gjære.

Mens han sitter i kjøkkenet hos Flatjord og prater om alt som hadde hendt, kommer tyske biler kjørende inn på gården. Klokka gikk mot ni om kvelden. Tyskerne hadde fått med forsterkninger fra Trondheim (Wehrmacht) som hadde med schäfer .. En offiser og en soldat kom inn, - de var begge bevepnet. (Mon tro om de ikke kjendte igjen Einar Bostad fra handelsmannen, undret seg litt og kanskje dro sine slutninger?)

Ute på tunet sto flere vakter og vakter og biler. Forstander Johnsen og sønnen Kåre var med som tolker. Tyskerne ville vite alt om den mystiske Otto Stray som hadde dukket opp på Bostad kvelden i forvegen. Det var lite å fortelle.

Historien syntes u-forståelig. Tyskerne ble likevel på gården i flere timer, inntil de omsider reiste - med uforretter sak. Og «Hjæmmets-bilen?»

Neste dag kom en offiser fra byen - med sjåfør. Historien gjentok seg. Det ble nye spørsmål - og advarsler, uten at noen kunne forklare hvem Otto Stray egentlig var, - eller hvor det hadde blett av ham

«Jo, jeg husker både mannen og historien godt,» sier Sverre Selli.

«Vi hadde en dreng oppe i Hallset ved den tid som het Knut Ressel. Han vinket på meg tidlig en morgen, og viste meg mystiske fotspor som kom fra låven og som fortsatte oppover skogsvegen. Min onkel Arnt Ulseth og jeg gikk da opp til Hallsetvollen og kom vel fram dit ut på dagen en gang. Der sto en mann med hendene i været. Arnt Ulseth prøvde da å snakke til ham på engelsk, men det var forgyeves.

Sverre Selli er usikker på hvilket språk mannen brukte. Det var vanskelig å kommunisere, språkbarrierene var store. Omsider forsto den ukjendte at han kunne være trygg, - han skulle få bo i fred på Hallsetvollen så lenge han ønsket.

Sverre Selli er usikker på hvilket språk mannen brukte. Det var vanskelig å kommunisere, språkbarrierene var store. Omsider forsto den ukjendte at han kunne være trygg, - han skulle få bo i fred på Hallsetvollen så lenge han ønsket.

Sverre Selli og drengen Knut var ofte i skogen og hogg ved i de tider. Da overnattet de på Hallsetvollen i blandt, og ble etter kvart bra kjendt med den mystiske gjest. Det var i grunnen en litt merkelig mann. Han var flink å lage mat, - nordmennene fikk også smake brød han hadde bakt. Ellers var han også med på ved-hogst når det passet slik.

En gang laget han en sinnrik musefelle. Sverre Selli ler litt ved tanken. Det var mye mus i bua, men bestanden fikk hard medfart den vinteren!

I jule-helga var det stille på vollene i Kløbu-marka. Bare på Hallsetvollen ble det feiret jul - av en ensom flyktning. Mat hadde han som vanlig fått opp ved hjelp av familien Selli. Kanskje kunne han tenne en liten lys-stump til selskap på julekvelden, mens tankene sikkert var et ganske annet sted enn Nordmarka i Klæbu -!

Like etter jul begynte gjesten på Hallsetvollen å bli rastløs og urolig. Sverre Selli forsto at han så smått hadde begynt å planlegge å rømme over til Sverige. Sverre skaffet ham da et kart over området. Det var vanskelig å få tak i kart på den tid, men Sverre Selli snakket med klæbyggen Nils Østlyng hos Horgs bokhandel. Lettet og glad kunne han senere overlevere den ensomme flyktning dette viktige papir.

Han fikk også et lite kompass. Det var riktig nok så lite at det satt øverst på en penn (!), men man kunne da i det minste finne Himmel-retningene - sånn noen lunde!

Sverre Selli skaffet flyktningene ski, lue og annet utstyr. En klar vinterdag først på ny-året 1942 tok han farvel med den ensomme mannen på Hallsetvollen.

«Følg telefonlinja (den gamle) over til Dragsten, kontakt Hans Dragstmoen og snakk med ham,» sa Sverre til ham. «Folk i Dragsten kan du stole på!»

Mannen takket for hjelp, skrev både sitt eget og Hans Dragstmoen sitt navn på papirlapper, -men ombestemte seg og rev pa-

piret i stykker. Det kunne bli skjebnesvangert for mange, dersom den flyktning skulle bli tatt av tyskerne på sin ferd til friheten....

Og så sitter vi undrende tilbake: Hvem var denne mannen, hvor kom han fra, og hvordan gikk det med ham?

Jeg er redd vi aldri vil få vite det.

Men i kalde januardager, med blek vintersol på kvite snøkrystaller, -da kan vi i fantasien se en ensom flyktning på ski over snø og skare. Sakte går det, skiene er et uvant framkomstmiddel. Det knirker i staver og snø, og frostrøyken står av nese og munn. Taus og stille står skogene der. De skjuler så mangt i kalde vintergøgn.

Et ensomt skispor finner veg mellom skjeggede graner, og et Medmenneske finner kanskje fram til Frihet - og Fred---, -en gang for lenge siden.

Bak ei høyhesje i Orkdalen

Historien fortalt til Ingebjørg Forsberg Edmark

Medlemmer av Klæbu Historielag har oppfordret meg til å fortelle om en hendelse som skjedde i min tidlige ungdom. Jeg husker ikke nøyaktig hvilket år det var, men det kunne ikke være så lenge etter at jeg hadde gått for presten i 1916.

Utenfor gammelfjøset i Bjørklimarka i Sjøbygda var det en ganske bratt bakke fra døra og ned til gårdsplassen. Så gikk det ikke bedre enn at Marit, født 1866, falt og slo seg så ille at den ene skuldra gikk ut av ledd. Alle forsøk på å få den i orden igjen mislyktes, og smertene var voldsomme. Den gang var det langt mellom spesialistene på legekunstens område. Ute i bygdene fantes det imidlertid en og annen selvlært som kunne råde bot på et og annet. Til disse hørte Garberg, eller «Garbergen» som han ble hetende på folkemunne. Han bodde langt oppe i Orkdalen, og var viden kjent som en flink «ledd-doktor».

Etter en søvnløs natt, innså Marit Bjørklimark at hennes eneste mulighet til å få hjelp, var å oppsøke ham. Men det var ikke enkelt å komme seg til Orkdalen. Noen form for skyss var ikke til å tenke på, da hest og karer var opptatt med onnarbeid.

Det var bare å ta på seg lærskoene, og gi seg iver over Ståggån til Heimdal. Etter denne spaserturen ble hun med toget til byen, for siden å ta båt til Orkanger. Hvordan dette var mulig i den tilstand hun var i, er en gåte. En må jo også gå ut fra at hun hadde litt å bære i form av niste og ekstra klær.

Vel framme på Orkanger fikk hun kontakt med Garberg over telefon. Da han bodde et godt stykke oppe i dalen, avtalte de at hun skulle møte ham på halvveien. Derfor fortsatte Marit sin vandring, inntil hun møtte Garbergen — som kom på hest.

Det var fort gjort å stille diagnosen, men adskillig verre å finne et passende sted for «behandlingen». Det var, som nevnt, sommer og høyonn. Dermed foreslo Garberg at de skulle gå bak ei hesje. Der fikk Marit ordre om å legge seg ned, og Garberg puttet noe som lignet et garnnøste inn i armhulen hennes. Med et hastig rykk var den vonde skuldra på plass igjen.

Etterpå var det bare å betale og takke for seg — før hun trasket tilbake til Orkanger og båten.

Jeg mener å huske at Marit var borte i to dager på denne turen. Dermed må hun ha overnattet minst en gang. Men jeg kan ikke huske hva hun fortalte om det. Jeg husker bare at hun kom

Marit Bjørklimark.

vandrende i fotsidt skjørt fra Heimdal og tilbake til Bjørklimarka. Det møysomet «legebesøket» hadde gitt godt resultat. Skuldra ble helt bra igjen etter møtet med Garbergen bak hesja i Orkdalen.

Rutebilkjøring;

Trondheim – Brøttem – Teigen

Birger Gimse

Da jeg er blitt oppfordret til å fortelle om rutebilkjøring i gamle dager, passer det best å skrive om rutebilkjøringen til Klæbu på vestre siden av Nidelven for 50 år siden. «Brøttemsruten» som jeg selv kjørte i 10 år.

Det var en beskjeden trafikk med rutebilkjøring før 1930 i bygdene utenfor Trondheim. Det var for det meste hestene som enda dirigerte trafikken på landsbygda. Jeg tenker da på skyss-stasjonene, som lenge ble vedlikeholdt. Skyss-stasjonen Brøttem – Heimdal – 1870 – 1915 – 1925. Så kom jubileumsåret 1930, som startet den store utviklingen med busskjøring rundt Trondheim. Da undertegnede begynte hos vognmann O.S. Vinje i 1929, var det ikke store busser som gikk til Klæbu. Smale veier og trangt ved Trangfossen, satte en stopper for det. Teleløsingen var også et stort problem. Drosje-eier Richard Schei som tidligere hadde ruten, kjørte 3-4 dager i uken med en 9-seters drosje.

Da O.S. Vinje tok over «Brøttemsruten», fikk jeg i oppdrag å utarbeide ruten med faste tider fra Rutebilstasjonen i Dronningensgate, Møllergården. Der var det kontor, venteværelse og wc. Det ble veldig populært til jubileumsåret 1930. Derfra gikk også «Orkanger-ruten» som alt var i gang, samt ruten Jonsvanet, «Brøttemsruten», Fjeldsæter og Skistua, Sverresli og Wulumsgårdsruta, som Vinje også eide. Han hadde da anledning til å supplere «Brøttemsruten» når det trenktes. I jubileumsåret 1930 satset rutebileierne stort på utstillingen på Øya, og på turismen. 1930 var en praktfull sommer for turismen med stor utfart, og en stor utvikling av rutebilnettet. Med korespondanse med Kong Sverre på Selbusjøen om sommeren, begynte folk å reise mer da det ble muligheter for å komme seg til og fra byen. Bensinen var billig, den kostet 0,28 kr. pr. liter, billettprisene var det heller ikke noe å si på.

En rundreisebillett sammenheftet ble populær:
Trondheim – Brøttem kr. 2,- Buss – O.S. Vinje
Brøttem – Haverneset kr. 2,- Båt – Kong Sverre
Haverneset – Hell kr. 2,- Buss – NSB
Hell – Trondheim kr. 2,- Tog – NSB

Det ble en rivende utvikling i rutebilbransjen fra 1930. Det ble bygget større busser med 22 - 30 seter. Selv fikk jeg en 24 seters Solskins buss til å kjøre turister og sluttede selskaper med, samt og supplere rutenettet sammen med sjåfør Olaf Dahl, som jeg delte skift med på «Brøttemsruta». Jeg fikk til en avstikker til Svean, slik at anleggsfolkene fikk en bedre benyttelse av ruten, samt maskinistfamiliene på Løkaunet. Det var 2 anleggsbrakker både i Svean og Teigen med kokkelag. Disse reiste ned fredag kveld, og opp søndag kveld. Disse reiste med ekstra busser og klippekort som ble svært godt mottatt. De fleste var jo fra Trondheim. Jeg fikk til en ordning med Arbeideravisa, som den gang var aftenavis, med utkjøring hver kveld til Svean og Teigen. Dette ble svært godt mottatt. Ole Høiaas ved Lappen møtte opp hver kveld, han var en gammel anleggsarbeider. Det var første plass levering. Det var jo landpostrute over Ståggån – Brøttem Hyttefossen. Så det ble jo et stort fremskritt med faste rutetider. Siste tur fra Trondheim i uken var kl. 19.30, og den var fremme kl. 21.00. Da det sjelden eller aldri var en passasjer inn til byen, ble den sløffet. Jeg fikk da til en ordning med overnatting på skyss-stasjonen Brøttem Gård, en ordning som passet meg utmerket, ettersom jeg var ungkar. I hele 10 år kjørte jeg ut fra Brøttem kl. 7.30 hver morgen. Etter 1930 ble det utvi-

det til en middagsrute som gikk kl. 13.30. Det var jo ikke så mange som hadde private biler enda. Omtrent 10 stykker.

3 handelsmenn på de tre milene; Gunerius Eidstu på Thanem, Østlyng og Storø på Hyttefossen og handelsmann Ole Moen på Brøttem – Grendsta. En og annen kunne nok få sitte bak på varevogna, som ikke var noen behagelig plass. I dag er jo dette heller ikke lovlig. Da det ble bedre muligheter til å ta en tur til byen, tror jeg Rutebilstasjonen med venteværelse og innsetting av varer og bagasje, ble et stort pluss for rutebiltrafikken. For de faste passasjerene ble det innført klippekort med 1 tur gratis. «Brøttemsruten» var inndelt i sonebestemte plasser. Kortene var fra kr. 3,00 – 5,00 – 6,00 – 8,00, minste pris var kr. 0,50 eks. Thanem – Heimdal. Ved full buss var bagasjen og ski i grunder på taket. Alle muligheter for å få til en lønnsom bilrute var tilstede. Vi 2 sjåførene ble jo veldig godt kjente med passasjerene, noe som var en stor fordel. Selv om bebyggelsen på den 3 mil lange ruten ikke var så stor.

Heimdal begynte jo å bli et knutepunkt for rutebiltrafikken. Heimdal stasjon med Byneset og Orkanger-ruten. Men så var det jo disse grindene om sommeren da, 14 stykker i alt. Den første utenfor lensmann Vildmo på Thorgårdsletta, den siste utenfor Sjøen skole. Heldigvis kom grindene bort da vegvesenet tok over veien til Brøttem i 1933. Når mars/april kom foreslo jeg til Oskar Vinje å satse på kjøring til Sjøla. Der det er en fin oppgang til Vassfjellet på ski, en forandring til Bymarka. Han var skeptisk til det, men det viste seg at det ble en stor suksess i mange år. Prisen var jo bare 2 kroner tur/retur. Fulle 30 seters busser samt lastebiler med benker (som var tillatt da) i påsken. I dag er det Vassfjellet Skisenter på Tulluan som har overtatt, der er det en lettere ankomst til Vassfjellet med 2 skiheiser. Det kunne vi ikke drømme om for 50 år siden. Indseth hadde en hytte halvveis opp til Vassfjellet, hvor brus og kaffe var å få kjøpt. Konrad Borgen dro opp brus og appelsiner på kjelke til Sjøla, og dette fikk han avsetting på. Også av bygdafolket som kom på ettermiddagstur for å se på nedkomsten. Jeg er glad for at jeg fikk rett, og at det slo til. Men så kom krigen, og da ble det slutt i 1940. Jeg sluttet 1. august 1939 med 10 års sammenhengende busskjøring. Om dette kan det være meget å skrive om. Det var mange opplevelser på bussen, og daværende veier. Særlig et tilfelle minnes jeg godt. Jeg kom fra Brøttem en morgen, og fikk se at det var rast ut en del av Trangfossberget slik at jeg ikke kom fram. Vegvesenet hadde 3 dagers jobb med å få ryddet vegen. Siden ble det lettere å passere stedet. Før måtte venstre forskjerm stryke stabbestein for å berge taket på opptur. Det var ofte i vårflommen å høre et ohoi i bussen når vi passerte bruene. Trangfossen var en god bremse i vårflommen. I dag er det ikke noen turistatraksjon, E-verkene har tatt over. Og meget er forandret på veiene siden 20-årene. Vegsambandet er kraftig utbygget. Større busser fra 15 til 30-40 setere, men med også større kravstorhet til veier. Hestetransporten minket adskillig til Heimdalsmeieriet da melkeramper ble oppsatt. Det var en lettelse, for det var ikke så enkelt å møte hestekjøretøyer. Men det gikk som oftest bra, for farten var aldri over 50/60 km./timen. Jeg tror personlig at sjåførene var seg mere bevisst hva de satt ved, enn hva sjåførene gjør i dag. Farten er for stor på norske veier. Jeg glemmer aldri hva O.S. Vinje sa når jeg begynte i 1929, med å kjøre drosje: «Jeg vil heller miste en tur og komme hjem hel.»

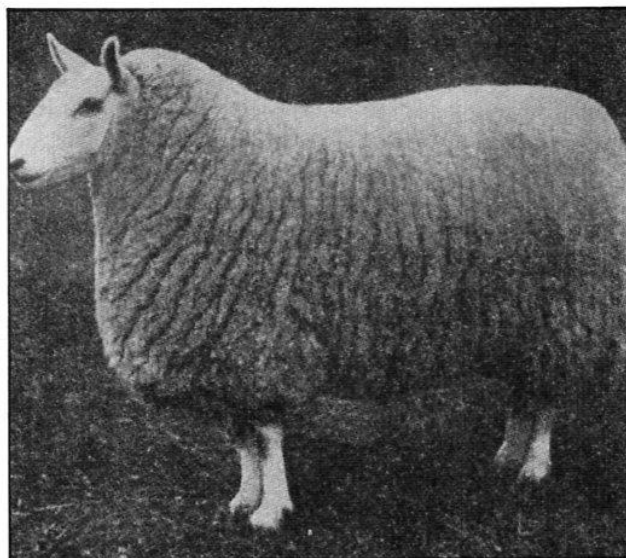
Som tiåring på sauejakt i Vassfjellet

Alfred Løvset

En gårdbruker i nabobygda Leinstrand hadde sauene sine i Vassfjellet på Klæbusida. Enten det var gjennom slektskap eller bekjentskap vites ikke. Hjemme fikk vi innlagt telefon i 1912. En kveld fikk vi oppringning fra gårdbrukeren på Leinstrand. Far tok som vanlig telefonen, og disse to som snakket sammen var nok godt kjent med hverandre fra før. Han som ringte visste at det var flere brødre av oss hjemme. De to eldste var konfirmert, og alt borte i annet arbeid, så var vi to andre hjemme. Men den eldste av oss to var opptatt med noe dagen etter, så jeg fikk oppdraget med å skaffe en nabogutt, og det ble en elleveåring fra nabogården. Sauene burde ha vært tatt ned på Klæbusida der de var slept ut om våren, men vi i vår unge alder var ikke lokalkjente der. Det var jo for det meste cjeviatsauer den tid, og denne rasen var nokså vill av seg. Vi to guttene var jo godt gjendt på vestsida av fjellet der vi hadde fartet etter våre egne sauer. Men meningen var at vi skulle ta også disse sauene over på vestsida og ned til Løvsetbakkene.

Vi fikk oppgitt at bjellesauen var litt grå på nasen, med en jernskrablehjelle som var hjemmegjort. Vi to guttene dro tidlig iverg neste dag. Det var i oktober med noe småregn i lufta. Vi gikk direkte over «Varden» og kom helt ned i granskogen på Klæbusida, og det gikk ikke lang tid før vi hørte ei skrablehjelle. Kommet flokken på nærmere hold så vi også at bjellesauen var grå på nasen, og antall sauer stemte også bra. Vi prøvde da særlig og drive dem mot toppen av Vassfjellet, men dette ville de ikke være med på. Kommet et stykke opp i lia dro de nedover igjen, og da et stykke nærmere Klæbu. Og en sau med to lam var den første som snudde. Vi ble enige om at en av oss måtte møte på denne sida, og at en måtte drive oppover. Dette gjentok seg flere ganger, men vi ga ikke opp så lett. Etter flere ganger nesten til topps sprang endelig bjellesauen over, og alle etter, uten den sauen med de to lamma. Vi ble enige om at denne sauen ikke hørte flokken til, men måtte være en fremmed sau. Vi merket oss at et værslam med krokete horn var noe utenom det vanlige. Den sprang på kryss og tvers, og stupte kråke over tuer og steiner. Denne måtte da ha en skrue løs som det heter. Men vi kom da ned til Løvsetbakkene ut på ettermiddagen, og fikk loset dem inn i sauefjøset hjemme. Far så på værslammet at begge horna hadde krøllet seg rundt ørene, og det ene hornet vokste rett inn i det ene øyet. Far tok en snekkersag og skar av begge hornspissene, og værslammet ble ikke til å kjenne igjen, det oppførte seg normalt. Øyet var borte etter en betennelse, men hadde leget seg selv. Etter at vi hadde fått oss mat, og byttet på oss tørre klær, bar det til Leinstrand med sauene i nærheten av Nypan jernbanestasjon. Gårdbrukeren spurte hvem som hadde sprunget mest av oss, men vi svarte at det hipp som happ. Han talte opp flokken og sa at det manglet en sau og to lam. Vi forklarte at den var nesten vill, og at vi trodde den ikke hørte til flokken. Men etter kveldsmat der måtte vil love og prøve å få tak i denne også. Vi fikk en blank sølvtokrone hver, og syntes vi hadde gjort det godt.

Neste dag skulle kameraten på skolen, han var flyttet opp en klasse denne høsten. Det regnet dagen etter også, men jeg ba mor smøre et par brødkiver for jeg måtte til fjells etter en sau

Sjeviot sau (sørskotsk).

og to lam. Mor mente det måtte være rådlaust å gå så langt alene i regnet. Men neste dag skulle jeg på skolen igjen, så det måtte bli i dag. Jeg gikk over fjellet og mekret som en sau da jeg var kommet på Klæbusida. Lamma bruker som regel å svare. Jo så sannelig var det et lam som svarte i nærheten der vi fant sauene forrige dagen. Men villsauen så ikke samarbeidsvillig ut. Den sjenet nedover til Klæbu. Vadmeldsjakka ble tung etter hvert av alt regnet, men det ble også sauen. Jeg måtte lure meg på nedsida av den, og prøve å få den sydover igjen og opp mot toppen. Hvor mange ganger vi var opp og ned fjellsida har jeg ikke tall på. Jeg tenkte nok på å gi opp også, men syntes det var en skam å gi seg over også. Men til slutt ble nok sauen luta lei dette evige kappløpet, så den dro over til vestsida med meg i hælene. Nå tenkte jeg å ta den på spranget, for jeg var nok så lett på foten den tid, men det gikk ikke. Kommet ned i granskogen møtte vi en flomdiger bekk. Vi hoppet samtidig og havnet i en kulp som var ca. 1 meter dyp. Vi var nok under vann et øyeblikk, men der fikk jeg tak i ene bakfoten. Entret framover etter ulla og fikk tak i klaven. ENDELIG! Jeg brukte flammaband til hoseband som gutt. Fikk lirt av meg det ene og batt i klaven, fikk også lirt av meg det andre for å få en leिताum. Lamma var over alle hauger men kom brækende oppover til mora. Nå var saken klar. Stolt kom jeg hjem med sauen. Etter noe mat og tørre klær, bar det til Leinstrand samme kveld. Mannen syntes jeg hadde gjort en god jobb, og kom også denne gangen med ei blank tokrone. Da jeg gikk hjemover syntes jeg denne mannen måtte ha mye penger.

Alfr. Løvset

Andreas Qværnodden f. 1846 – Elev ved Omgangsskolen i Sør-oden

— Av Ingebjørg Forsberg —

(Sjøen Rode)

«Klæbo Sogns søndre Skoledistrict bestaaer af: Thanems Rode, Tellugens Rode og Sør-oden» ifølge «Skoleprotokoll fra 1855». I «Extract fra 1te October 1854 til 1te October 1855» var disse barn skoleelever i Sjøbygda:

Drenge:

Ole Vollan f. 1839 fosterbarn i Svebakken (?)

Ole Bjerklien f. 1840

Lars Bjerkliås f. 1839

Petter Grindstadtrø f. 1841

Lars Grindstadbak f. 1842

Ole Grindstadplas f. 1843

Peder Brøttem f. 1841

Jens Svebakken f. 1846 fosterbarn på Brøttem

Jacob Svebakken f. 1847

Piger:

Bereth Svebakken f. 1840

Karen Grindstadplas f. 1839

Bereth Grindstadbak f. 1839

Elisabeth Brøttemsmo f. 1842 fosterbarn hos Rolf Brøttemsmo

Martha Bjerkliås f. 1842

Seri Bjerklien f. 1846

Serina Grindstadbak f. 1846

Sophi Grindstadtrø f. 1847

Sjøbygda hadde imidlertid nok en «drenge» som burde ha begynt på skolen i 1854, – Andreas Qværnodden, f. 1846. Foreldrene flyttet til Kvennodden, på sørsida av Selbusjøen rett over for Bjørklia/Neset, i 1850. Petter Andreasen var født i Sparbu og giftet seg med Gunhild Korsmoen i 1848. Husmannsplassen Kvennodden hadde ligget øde i mange år da de slo seg ned der. Om en ser bort fra en gangsti fra Leirviksbukta opp til Korsdalen og videre ned til Vika eller Brøttemstrømmen, så var sjøen det eneste fremkomstmidlet.

Først i november 1855 ble Andreas Qværnodden innskrevet som elev i Sør-oden. Han var da 9 år gammel. Liksom de fleste andre roder, manglet Sjøbygda skolehus. «Skoleholderen» flyttet fra gård til gård med sin undervisning. Nevnte skoleår var på 51 undervisningsdager, og de som holdt med husvære var «Claus Brøttem i 18 Dage, Enke Agnetha Grindstad i 7 Dage, Ole Bjerklien i 6 Dage samt Bergsvend og Andreas Draxen i Tangvold i 6 Dage.»

Skoleveien var således både lang og vanskelig for de fleste, og for Andreas Qværnodden må det ha vært litt av et foretak å komme seg til skolen uansett hvor den ble holdt. – Fraværet var stort. Skoleholderen har nøye notert fraværet og årsakene for hver enkelt elev. «Årsag til Forsømmelse» kunne være «Armod, Sygdom, Tilladelse, Uden Tilladelse.» Videre har han her og der notert sine egne tanker og funderinger i marginen. Der det er notert fravær med «Tilladelse» har Skoleholderen angitt årsakene «Jætting, Lang Vei, Skomangel, Stygt Veir, Klædmangel,

Kulde» osv. Sykdom som årsak til fravær forekommer relativt sparsomt. Den dominerende grunnen er «Uden given Aarsag.» Skjønt «Aarsagen» var nok oftest at barna mått være i arbeid hjemme eller borte. Flere av dem er notert som «tjener» i klas-selistene og var således tause og drenger på gårdene.

Omgangsskolen pågikk hele året med opphold i onnene. Da Andreas ble innskrevet på skolen den 5. november 1855 ble det holdt undervisning i 11 dager på Brøttem. Neste «termin» var fra 17-20. desember på Teigen. Det sier seg selv at 9-åringen ikke kom seg til skolen en eneste dag i høst- og vinterstormene. Skoleholderen har imidlertid notert i marginen at «Guttens Forældre boer bortenfor Søen, men efter min Formening fik de nok Logie for Guttens medens Skolen varer paa de Gaarde hvor Skole holdes.»

Av 12 dagers skolehold på Grendstad og i Bjørklia i tidsrommet 11.-16. og 18.-23. februar i 1856, var Andreas borte i 6 dager p.g.a. «Uveir». I mars samme år ble det holdt skole på Teigen i 10 dager og der kunne Andreas møte i 7. Av 12 dagers undervisning på Brøttem og Teigen på mai, var Andreas hjemme «Uden Aarsag», men i kanten står det notert «Jætting.» – Bortsett fra ett par «Samlingsdage» på sommeren, var det opphold i undervisningen frem til slutten av oktober. Av 18 skoledager frem til jul var Andreas borte i 6.

Året derpå var det 12 dagers skolehold på februar og 6 på mars. Antagelig var værforholdene elendige, for de undervisningsdager som skulle ha vært på Neset og Tangvoll ble forlagt til Brøttem og Teigen isteden. Andreas Qværnodden kunne møte i 11 dager. Til Bjørklia kom han seg i 3 dager av 6 fra 27. april til 2. mai. «Ufremkommelig paa Søen.» På senhøsten samme år må han ha bodd på Brøttem, for fra 16.-28. november var han i skolen alle dager untatt en.

I 1857/58 ser det ut til at værforholdene har vært gode, for Andreas kom seg til skolen i 38 dager. Av 13 dagers fravær var 6 dager med «Tilladelse» da det var «Ufremkommelig». For øvrig har Skoleholderen notert «Jætting» som årsak. Våren 1859 er det notert bare 2 dagers fravær, men på november ble han borte fra skolen i 12 dager da det var «Leit at komme frem paa Søen.»

«Stygt Veir og Føre» ser for øvrig ut til å ha vært grunnen til stort fravær for mange barn. Sko- og klesmangel var en annen årsak i mange heimer. Det siste må ha vært et stort problem for Gunhild og Petter på Kvennodden med tanke på veiforbindelsene. Skoleholderen ser imidlertid ikke ut til å ha hatt noen større forståelse for dette. Da Andreas ble borte fra skolen fra 5.-17. november i 1860, noterte han at «Aarsagen til Forsømmelsen maa være Mangelen paa god Villie hos Forældrene, da han baade kunde faa laant Klæder og faa Mad paa Skolestedet.» På februar i 1861 var andreas hjemme fra skolen i 6,5 dager med «Tilladelse» da han «Maatte være hjemme for at hugge Ved.»

«Skolebørnenes Navne og Alder» er nøye innskrevet for hver enkelt elev. For Andreas Qværnodden ble imidlertid bare navnet notert ved skolestart i november 1855. Året etter, da ny

klasseliste skulle skrives, har Skoleholderen blitt oppmerksom på dette, men forvekslet Andreas med Jon Svebakken som var 3 år yngre. Den arme Skoleholderen har ikke oppdaget fadeseen før blekket fra fjærpenne hadde tørket. Han har siden forsøkt å radere bort det ved å spytte på fingret og gnugge. Resultatet ble dårlig. Det hele gikk nok i glemmeboka, for neste år ble Andreas notert med samme fødselsdag, men med et spørsmålstegn bak. Et par år senere er spørsmålstegnet borte.

Våren 1862 sluttet Andreas Qværnodden på skolen etter 6 års undervisning. Den samlede skoletiden var på 353 undervisningsdager. Av disse hadde Andreas kunnet ta del i bare 180.

Etter avsluttet skolegang i 1862 kunne «alle de skolesøgende læse i Bog» og «dividere blandet Tiental med Grundtal.» 2 av

elevene kunne bare skrive «Bogstaver, de øvrige Sammenskrift.» Alle hadde «læst til Loven om Kirken» og i Bibelhistorien «til 22. Cap. i Apostlenes Gjærninger» samt lært seg en hel del salmeverser utenad.

Ser man til Andreas Qværnoddens «Kundskaber og Fremgang» i de forskjellige fag, så kommer Skoleholderens kommentar til skamme. Av «Charaktærene» å dømme må Andreas ha hatt svært gode evner og vært en meget flittig elev. Til tross for at han fikk ta del i bare halve undervisningstiden var han blant de beste i så godt som samtlige fag. Så noen mangel «paa god Villie hos Forældrene» når det gjaldt Andreas skolegang, var det nok ikke hos Gunhild og Petter på Qværnodden.

Beiningskorga

En tradisjon slik jeg husker den.

Av Borghild Grendstad.

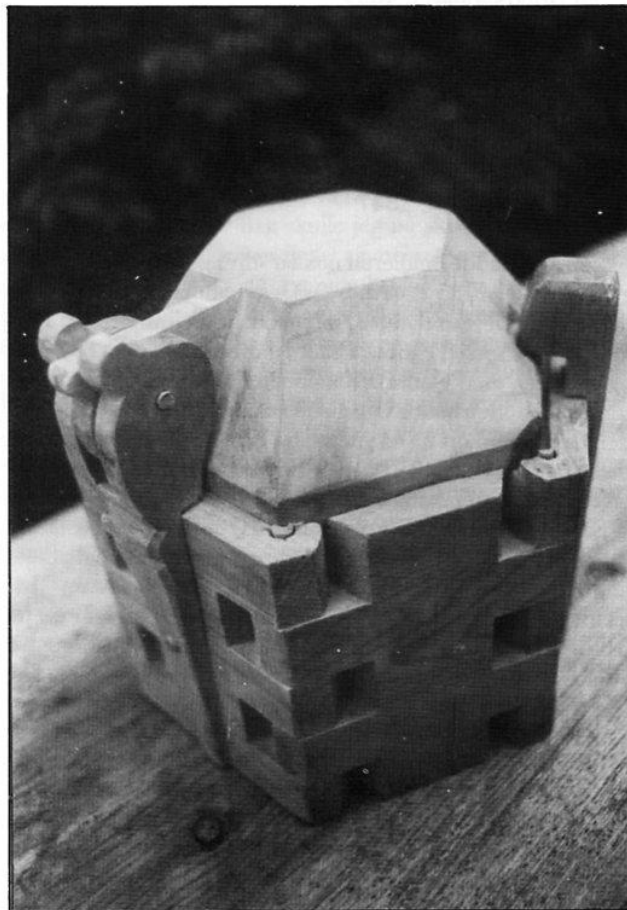
De som vokser opp i dag, vet vel knapt noe om denne tradisjonen. Skikken med beining er det vel etter hvert bare de eldste generasjoner som har opplevd. Men om skikken med beining er borte, så finnes det nok korgene rundt om i bygda, og den som har ei slik korg i sitt eie, har en fin ting å ta vare på.

Beining, forklares slik i ordboka: Beinsomhet eller hjelp. Beiningskorga var en bruksting som gikk i arv, ofte i flere generasjoner. Den ble brukt til å ha med mat, Beining i, når det var store gjestebud. Både bryllup og begravelse ble holdt i heimene i gamle dager. Det ble da ofte knapt om tid til å sette alt i stand. Derfor skikken med å ha med mat til hjelp for dem som holdt gjestebudet. Dette ble brukt mellom slekt og naboer, og således hver sin gang. Skikken holdt seg til etter krigen. I løpet av 50 - 60 åra ebbet den ut.

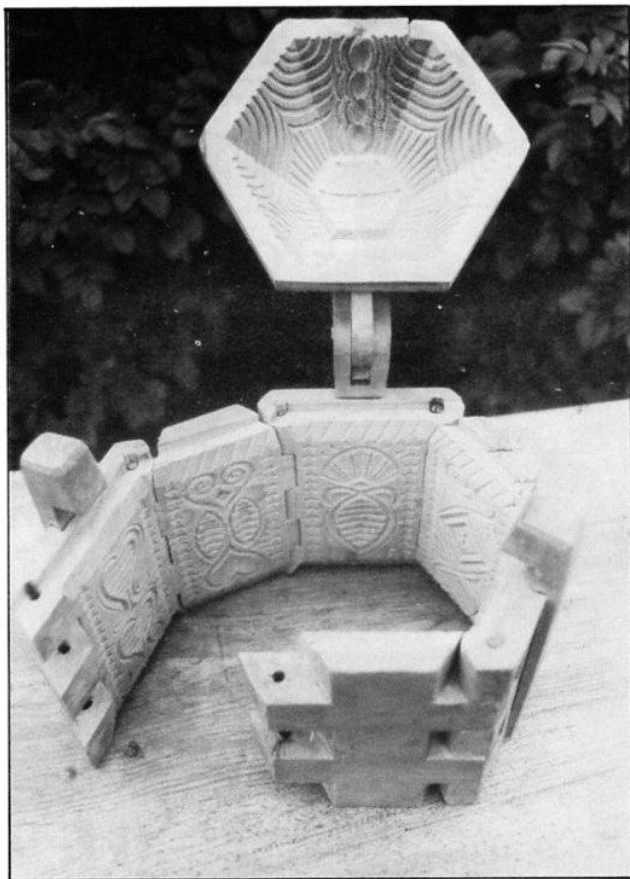
Selve beiningskorga er ei rund korg uten lokk. Den er ca. 40 cm. i tverrmål i botnen, og har en ca. 20 cm. høy kant rundt. En kraftig hank av tre er bøyd og festa til to sider. Størrelsen kan vel variere litt. Korgene som ble brukt i Klæbu, var for det meste bundet av tæger (bjørkerøtter).

Det var både et seint og krevende arbeid å finne disse røttene og bearbeide dem ferdig til bruk. Det var helst kvinner som drev dette håndverket. Korgene ble bundet i forskjellige mønstre. Ofte ble navn og årstall skåret inn i hanken. En kunne da se hvem som var første eiermann. Det var kvinnene som fikk sine bokstaver her. På ei korg etter min oldemor står bokstavene, I. F. Hun er født i 1807, men korga er trolig fra da hun giftet seg. Ei beiningskorg hørte vel med til utstyret. Denne korga var i bruk til etter krigen.

Bruken av beiningskorga var slik: En linduk ble bretta ut i botnen av korga, før maten ble lagt i. I senere tid var det fast skikk hva som skulle være med i korga. Først ble ei stor sirupskake lagt i. Den skulle helst fylle botnen. Oppå der ble satt smørfat og gomme, ost, og ei stor tekake eller et julebrød hørte også med. Så ble snippene på duken tatt over det hele og festa

Smørfat, skåret delvis etter gammel modell.
(Skåret av Arne Grendstad, ca. 1925).
Foto: Martha Grendstad.

Korg etter I. F. (f. 1807).

*Smørform, skåret delvis etter gammel form. (Skåret av Arne Grendstad, ca. 1925).
Foto: Martha Grendstad.*

sammen. Somme brukte også et flammaband å binde over med.

Lenger tilbake i tida når gjestebuda varte i flere dager, var det også vanlig å ta med til middagsmat, både kjøtt, melk og rømme.

Å stelle i stand beining var et stort arbeid. Det skulle kokes gomme og kjernes smør. I senere tid kjøpte man smøret. For å få fin fasong på gommen, ble den lagt i et rundt kjørel. Jeg husker at noen hadde et kors i botnen på dette kjørelet, som satte mønster i gommen.

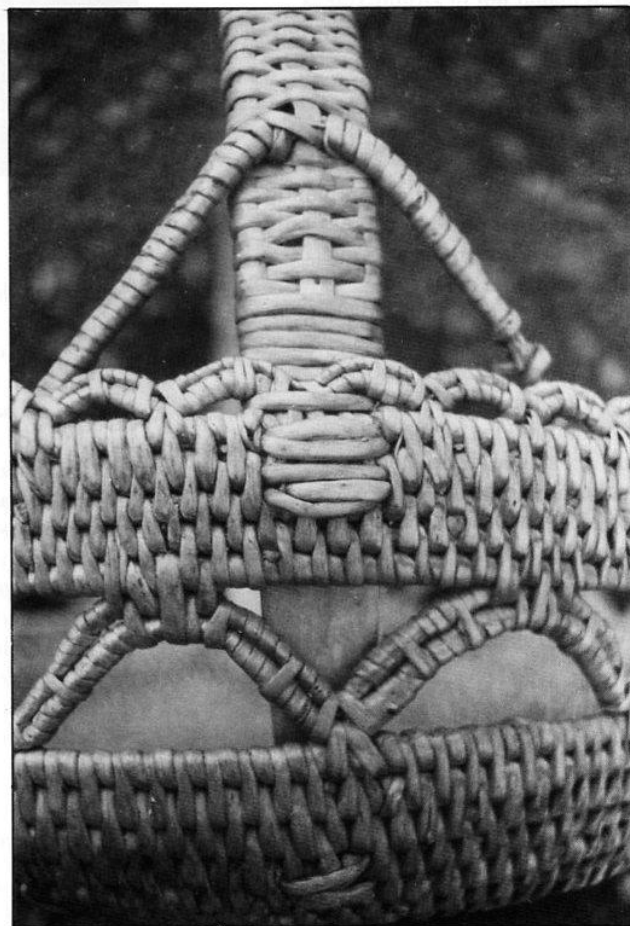
Smøret ble lagt i utskårne former. Det stod i formene natta over for å bli fast nok til å tas ut. Da ble det satt på et pent fat. Disse formene tok ifra 1,5 til 2,5 kg smør. Ikke alle hadde former, men de laga fine smørfat likevel. De ble pyntet ved å dyppe ei sølvskje i varmt vatn, og med den laga de de mest kunstferdige border og roser på smøret. Så fata var fine å se på når de kom på bordet. Det var nøye hvor en skulle begynne å ta av smøret slik at mønsteret kunne bevares lengst mulig.

Gommen var vel ca. 3 kg. Det varierte litt etter hvor stor beining det skulle være. Nærmeste slekta skulle ha de største beiningen.

Det var stas når gjestebudsfolket kom kjørende med hest, og beiningskorga stod fremst i vogna. Mor i buret, hun som var i husmors sted mens gjestebudet varte, kom og tok imot korgene. De ble båret på buret og forvaltet der.

Når gjestebudet var slutt og alle skulle hente korgene sine, skulle det legges en smakebit i korga til dem som hadde stelt heime. Dette kaltes «korgbåttå». En bit sirupskake, eller det var kjøpt små sirupskaker til dette, en bit gomme og en tekakebit var vel det vanlige. Dette var kjærkomment for dem som ikke fikk være med.

Vi ser tilbake på denne tida med litt vemod. Beiningskorga er satt på loftet, eller den står i stua på stas.

Korg etter I. F. (f. 1807, d. 1889) gift 1836.

Thi landet ligner jo en dronning,
et Kanaan med melk og honning».
Afsted den travet' vild og glad
og naadde snart den store stad.

III. G-land.

Skjæbnen er en grum gudinde,
det fik kirkemusen finde;
thi i G-land var den kommen,
der var lidet kun for vommen.
Høit hun prisede sin lykke
naar hun fandt et surbrødstykke,
resten af en tynd sebest,
hvoraf kun en del var spist,
vraget henlagt og fortørret, –
musen glad dog spiste smørret.
Af blæk, papir og aviser,
af bøger, fillede notiser,
der var en saadan hæsleg vrimmel,
at kirkemusen rent blev svimmel;
hun havde aldrig forhen ment,
saa megen lærdom var paa prent.
Men som føde var den vammel,
hun smagte paa en gammel,
forslidt notisebog,
– af skade blir man klog –
en bid lod hende lære
den kost at lade være.
Hun lugted lidt til «Almuskolen»,
men straks hun fandt det klart som solen,
at den var altfor tør og seig,
saa den som føde dued ei.

IV. Eventyr i en vadsæk.

Af sult vor mus fik knapt en blund,
saa gnog hun paa en vædsæks bund,
jeg tror enda den var af skind,
alligevel hun aad sig ind,
og der hun fandt – o, glade dage!
en halv tiøres sirupskage,
som ganske nylig var kjøbt ind
fra Tine Bugges magasin.
Glæden fik dog hastig ende;
thi det skulde netop hænde,
at hun hørte nøgler klingre,
og en sebits magre fingre
grov og kramsede i sækken, –
musen slap dog ud med skrækken.

V. Kirkemusen og G-landsmusen.

Næste gang var kagen borte,
dagene blev bare sorte.
Men saa traf hun sent en kveld,
som hun trode til sit held,
et fortørket museskrangel,
som for om og drev paa rangel,
og som jeg for letheds skyld
G-landsmusen kalde vil.
Disse tvende slog sig sammen,
og en kveld blev lyst og gammen;
thi den brave G-landsmus

fandt et lidet staastraadhus,
hvor i laa et deiligt stykke
sirupskage – store lykke!
Ind de krøb og lod sig smage
ret den søde rare kage.
Men da de paa udgang tænkte,
ja, da var de indestængte.
Nu de skjønne ganske vist,
at det hele var en list
af en hjerteløs sebest,
og at de var i en fælde,
i en sebits grumme vælde.
Da det lysnede af dagen,
fik de sikkerhed i sagen;
thi da blev de trukne frem,
aa, hvor man beglode dem!
Sebistflokken holdt et leven,
som om den var halvgal bleven.

VI. En foræring.

Trende nætter, trende dage
fik de arme bæster klage
i det grumme fangebur
madet udaf kage sur.

Sebistflokken om dem stod,
som de tørsted efter blod.
Men den tredje dag det hændte,
bort fra G-land de blev sendte
af en skolegut hvidhaaret
blev de under armen baaret;
damerne dem skulde have
som en liden vennegave.

VII. Fine instrumenter.

(Senernade).

Mel.: *Hilde Lina, jeg for dig ei dølger.*

Ak, min ven! et lidet damehjerte
er et meget følsomt instrument,
ved det mindste saar det føler smerte,
ved den mindste gnist er det optændt.
Derfor vogt dig ven, at du ei støder
damerne ved ubetænksom færd,
thi naar du i haabløs elskov bløder,
vil du engang skatte deres værd.
Send dem aldrig mus som vennegave;
thi volder deres hjerte saar,
sorg og anger vil du deraf have,
aldrig mer en rolig stund du faar.

LITT OM BIDRAGSYTERNE

Reidun Ræder Svaan, f. i Lensvik 1928. Husmor, hjelpepleier. Litt skrive som hobby.

Lars L. Forseth, f. i Klæbu i 1925. Bonde på Forseth nedre. Aktiv i Kommunepolitikken og bøndernes organisasjoner. Form. i Klæbu Historielag.

Ingebjørg Forsberg Edmark, f. Gjølga, f. 8/2-1932 i Klæbu. Sosionom. Sosialkonsulent i Kongsvinger.

Eva Haftorn, f. Hamborgstrøm, f. 25/3 1928 i Drammen. Bosatt i Mål-sjøstua, Klæbu siden 1960.

Terje Thun, f. 1952 i Trondheim. Bosatt i Klæbu siden 1955. Arbeider som amanuensis ved Universitetet i Trondheim.

Bjarne Norheim, f. i Stange i 1905. Teologisk kandidat 1934. Prest i Hammar bispedømme 1936-1971, lengste tida i Vestre Slidre i Valdres. Bor som pensjonist i Vingrom (Lillehammer kommune). Gift med Ågât Nyjordet. De har tre barn.

Olav Harald Langås, (44) journalist i Melhusbladet/Trønderbladet siden høsten 1981. Født, oppvokst og fortsatt bosatt på Hølonda. Tidligere sjømann i utenriksfart, de siste fem årene på forsyningsbåter i Nordsjøen.

Leif Østlyng, f. 22. april 1919. Tidl. småbruker og bygningsarbeider. Hobby musikk og litteratur.

Bjørn Hukkelås, f. 1930 i Hegra. U. inspektør ved Huseby skole fra 1976. Vokste opp i Klæbu, og bor fortsatt her.

Alfred Løvset, f. 1902. Folkehøgskole, landbruksskole, Gårdsbestyrer. Senere bonde på Kvenild Østre i Tiller.

Ole Svaan, f. 8.4. 1924 i Klæbu. Jordstyretekniker og gårdbruker. Formann i bygdeboknemnda og i museumsstyret.

Ole Lettingvold, f. 6.6. 1909. Gårdbruker, pensjonist.

Per Ulseth, f. 1922 i Klæbu. Ansatt som sjåfør for Statens Vegvesen siden 1956. Pensjonist fra 1987. Mangeårig medlem av Klæbu formannskap og kommunestyre. Aktiv i Klæbu Historielag.

Birger Gimse, f. 20.4. 1905, på Baklandet i Trondheim, sønn av vognmann. Gikk folkeskolen på Singsaker. 7½ års fartstid til sjøs. Sertifikat fra mars 1927. Kongelig Norsk Automobilklubbs hederstegn: 3. grad med 1 stjerne i 1937 for fører av drosje og rutebil. Senere livsvarig medlem i NAF 1988. Forhenv. garbruker på Vestre Thorgård.

Helene Jonassen, f. 1930. Flyttet fra Namdalen til Heimdal 1962. Har utdannelse som husøkonom. Hun tok et kurs på universitetet på Dragvoll 1987/88, hvor hun leste lokalhistorie. Til Semesteroppgaven valgte hun å skrive om trafikken på Selbusjøen og skysstasjonen Brøttem, 1870-1915.

Ragna Flatjord, f. 6.1. 1929. Bor på Stubban. Har skrive som hobby og går mye i marka.

Borghild Grendstad, f. 1910. Bondekone på Lysklett Nordre. Nå kårkone.

At Lars Larsen Forseth, (1759-1839) var gårdbruker, Eidsvollsmann og kirkebygger, vet vel de fleste klæbygger. Mer ukjent er antagelig hans mange andre evner og anlegg, av blant annet praktisk art.

Nordsethdammen

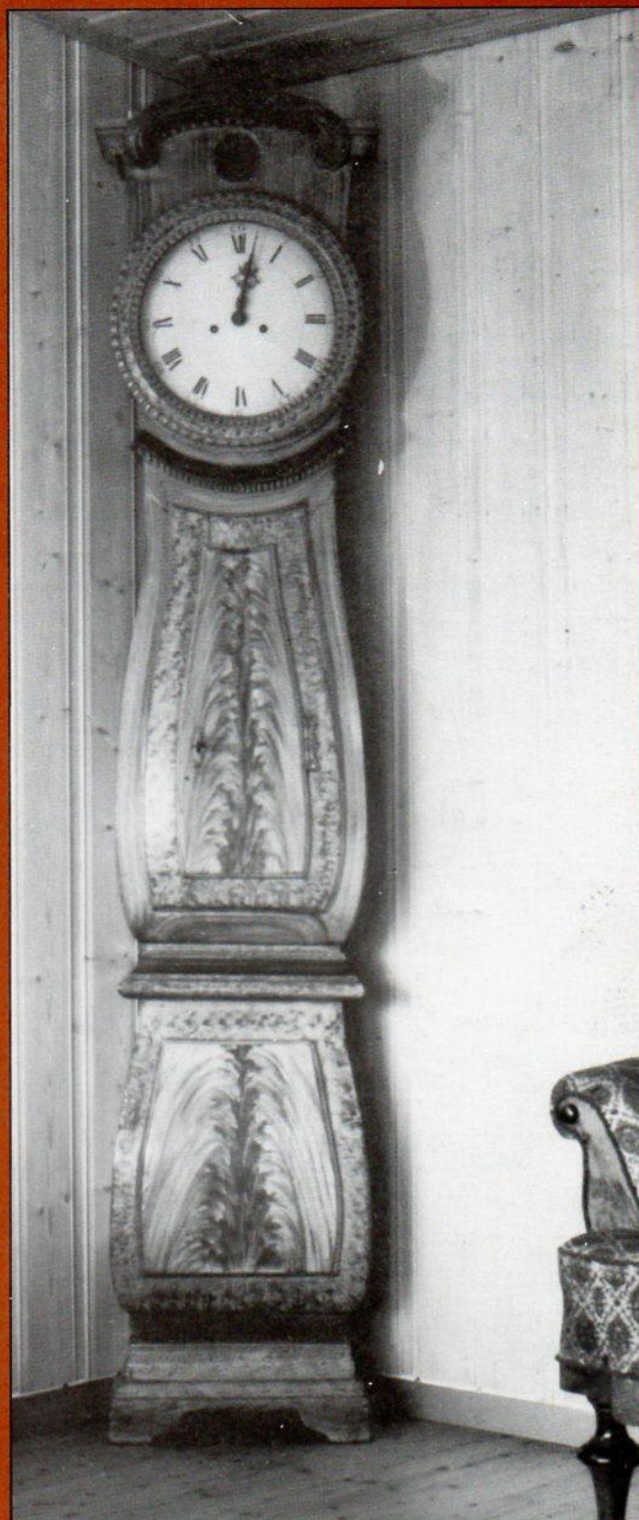
Ved Nordseth Sagbruk var oppført en dam over Nidelva. Denne dammen ble tatt av flommen i flere år, og Thomas Angells Stiftelse, som eide sagbruket, besluttet etterhvert å nedlegge bruket og ikke oppføre dammen mer.

Eidsvollsmannens far gikk da inn til forstanderen for Stiftelsen, og ba dem bygge dammen igjen. Han hadde to sønner som muligens kunne ta på seg arbeidet. Det ble bestemt at dammen skulle føres opp på nytt, og ledelsen av arbeidet ble overlatt Lars Forseth.

Til feste for dammen ble det gravd ned noen svære furustokker med røttene på. Dammen ble antagelig bygget før år 1800, og den hadde sikkert stått der fremdeles om den ikke hadde blitt revet i slutten av 1950-årene, i forbindelse med byggingen av Fjæremsfossen kraftanlegg.

Mens bygningsarbeidet pågikk, bodde Lars Forseth hos sin bror Paul, som var gårdbruker på Nordseth. I sine fristunder laget han en fint utskåret klokkekasse. Denne klokka eies i dag av Åsta Forseth Stensheim, som bor på Oppdal og er en direkte etterkommer av Eidsvollsmannens bror; Paul Forseth.

Ikke bare selve klokkekassen er akkurat som den var da den ble laget på slutten av 1700-tallet. Verket i klokka er også det samme som ble innsatt den dagen, og det er like pålitelig den dag i dag.

ÅRSMØTE 1988

Klæbu historielag avholder sitt årsmøte i Kløverstua mandag 10/4-88 kl. 19.00.

Vanlige årsmøtesaker.

Kåseri over et aktuelt emne.

Årsmøtet blir dessuten avvertet i Trønderbladet og med oppslag på vanlige steder i bygda 14 dager før møtet.

Med hilsen

Lars L. Forset sen.
formann